

Přítomnost

ROČNÍK XIII

V PRAZE 12. ÚNORA 1936

ZA KČ 2.—

Komunisté uznávají demokracii ZDENĚK SMETÁČEK

Řeči ke sto milionům OCCIDENTALIS

Anglie a její nový král G. K. CHESTERTON

Právní jistota základem podnikání JOS. GRŇA

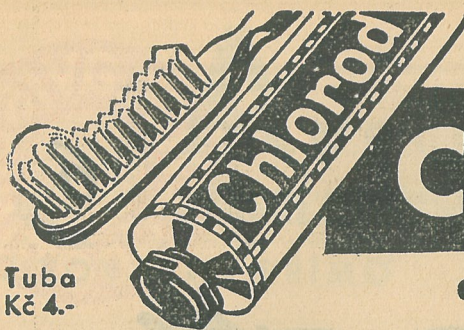
Co se děje s hudbou v této době FRANK WARSCHAUER

Německá fysika JOHANNES URZIDIL

Češi budou volit Henleina? — Kultura bez radikalismu — Pod knutou hysterie

Carl von Ossietzky, kandidát světa na Nobelovu cenu míru

Jak se doporučují filmové náměty

Čiňte více pro své zuby! Používejte k jejich pěstění

Chlorodont

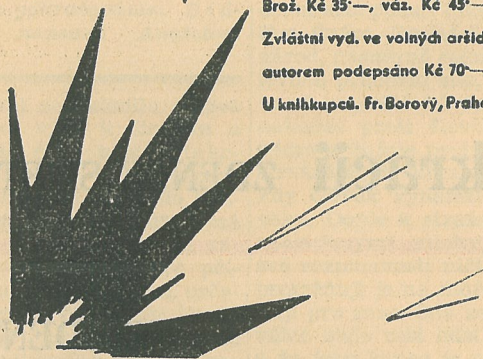
osvědčenou kvalitní zubní pastu!

Tuba Kč 4.-

KAREL ČAPEK

Válka s Mloky

Mohutná románová satirická vidina konce lidské civilizace. Brož. Kč 35.—, váz. Kč 45.—. Zvláštní vyd. ve volných arších autorem podepsáno Kč 70.—. U knihkupců. Fr. Borový, Praha

FÉNIX

životní pojišťovací společnost ve Vídni
V PRAZE II, Lützowova ul. č. 7
Ředitelství pro republiku Československou

Ředitelství pro Moravu:
BRNO, Běhounská ulice čis. 10

Fil. řed. pro Slovensko:
BRATISLAVA, Grösslingova 34

POJIŠTUJE:

za výhodných moderních podmínek a soutěžných sazeb na život s lékařskou prohlídkou i bez ní, věna dítek a důchody.

lékaři

Odborný lékař pro porodnictví a pro nemoci žen **MUDr. K. STEINBACH**
PRAHA II, Havlíčkově náměstí 22. — Ord. 9—11, 2—4. — Telefon 270-18

Dr. J. ERMAČENKO bývalý hospitant nemocnice na Bulovce (dermato-venerolog. odd.), Praha I., Ulice u Pražské brány č. 1, za Representačním domem. Ordin. od 7 h. do 20 h. Neděle a svátky dopol. Telefon 634-66.

KLUB PŘÍTOMNOST

sekretariát a klubovní místnost v Praze XI, budova Všeobecného pensijního ústavu (vých. vchod), tel. 355-33

Pravidelné debatní večery ve středu v 19.30 hodin

- Referují 12. II. **dr. Fr. Kubka**, red. Prager Presse: Mezinárodní situace po poradách v Londýně a v Paříži
13. II. **Erika Mannová**: Putování s Pfeiffermühle (v 17.30 hod.)
14. II. vrch. odb. rada **Josef Chmelař**: Menšinové problémy ve Společnosti národů
- dr. Jarosl. Žourek**: Stálý dvůr mezinár. spravedlnosti v Haagu. (Malý sál Městské knihovny)
19. II. **dr. Jaromír Kopecký**, dlouholetý bývalý dopisovatel čsl. listů v Bělehradě a v Bukurešti: Balkán v rámci evropské politiky

Klub Přítomnost nechce být skleničkou společnosti, která by přestavovala politické debaty v úzkém přátelském kroužku pro vlastní zábavu. Jde mu o to, aby podle svých možností přispěl k zlepšení veřejného života. Chce proto obrátit svou pozornost k venkovským městům, na něž si politické strany vzpomenu vždy jen krátký čas před volbami a působí tím spíše k snížení než zvýšení úrovně politického vzdělání. A právě na venkově je třeba nevšední drobné práce pro demokracii a stát. Debaty bystří politický zrak, na jehož nedostatku stává demagogie své volební zisky. Je nutné, aby venkov byl lépe informován o základních potřebách státních a aby mu byla odborněji a nezaujatě předkládána politická práce v Praze. V několika městech již usnadnil Klub Přítomnost založení debatních klubů stejného jména a s radostí pozoruje jejich úspěšnou činnost. Mimostranické prostředí umožňuje každému, aby se klubovního života zúčastnil. Chceme v této práci pokračovat a usnadníme každému jednotlivci, který by chtěl v duchu zásad Klubu Přítomnost pracovat, jeho iniciativnost. Poskytneme mu všechny informace a postaráme se, aby o důležitých otázkách našeho politického života byly naše sesterské kluby na venkově informovány povoláním lépe informován o základních potřebách odborníky.

OBSAH 5. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: F. PEROUTKA: T. G. Masaryk představuje plukovníka Cunninghama. — KAREL KUBATA: Kdo je vinen? — GEORG FORSTER + H. T. JOEL: Kdy budou připraveni? — MILOŠ VANĚK: Průmysl a politika. — MAY REEVESOVÁ: Charlie Chaplin v soukromí. — A. W. HASLETT: Nevyřešené problémy vědy. — Stalo se něco? — Pochvalme tentokrát ministerstvo financí! — Když Schuschnigg byl v Praze... — Špásy s vojenskou taxou.

Přítomnost

za redakci odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II, NÁRODNÍ TRÍDA 18

Telefon číslo 390-51 až 54 • Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. • Nevyžádané rukopisy se nevracejí • Předplatné na rok Kč 100.—, na půl roku Kč 50.—, na čtvrt roku Kč 25.—, jednotlivá čísla Kč 2.— • Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10. I. 1924 • Podací úřad Praha 25

TISKEM KNIHTISKÁRNÝ O R B I S, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA Č. 62

Přítomnost

ROČNÍK XIII

V PRAZE 12. ÚNORA 1936

ČÍSLO 6

Komunisté uznávají demokracii

Když se v biologii přemýšlelo o tom, jak se mění živočišné a rostlinné druhy, tvrdil jeden holandský botanik, že tyto změny nastávají beze vsí zvláštní příčiny, neočekávaně a náhle. Říkal tomu mutace. Jiný biolog, kterému se to jaksi nezdálo, to doplnil takto: projeví-li se mutace najednou, neznamená to, že nevznikala pohnáhlou; pustíme-li zrnko písku na misku vah, potom druhé, třetí atd., váhy se nepohnou; ale pokračujeme-li tak jistou dobu, miska najednou klesne — změna, dlouho připravovaná působením vnějšího prostředí, se projevila.

Zdá se, že se takto upravená teorie mutací hodí na vývoj, jež prodělaly názory komunistické strany. Dlouho padala zrnka, ba i kameny, aniž se pohnula rovnováha komunistické mysli: porážka komunismu v Bavorsku a v Maďarsku, pochod na Řím, resignace na světovou revoluci v Sovětském svazu, ba ani Hitlerův převrat nedovedly odloučit komunisty od jejich ustálených názorů na demokracii. Až najednou v létě minulého roku, beze vsí okázalé příčiny, v těchto názorech nastala změna. Všimněme si trochu, jak se připravovala.

Demokracie v necti.

Začátkem roku 1935 zní ještě plně v komunistickém tisku starý názor na demokracii. Záležel, jak známo, v tom, že se demokracie v podstatě neliší od fašismu. Mezi oběma režimy je jen vnější rozdíl: demokracie je mírnější, skrytější forma měšťácké diktatury, fašismus forma brutální a otevřená. Nejlepší způsob boje proti fašismu je boj proti buržoasii ve vlastní zemi. Jenom tím, že bude buržoasie bez ohledu na politický režim zničena, bude fašismu zabráněno.

První číslo „Tvorby“ z tohoto roku si ještě ocitovalo výrok z jakéhosi francouzského provolání: „Boj proti fašismu není nikdy boj proti domnělému nepříteli zvenčí. Protifašistický boj nemůže být ospravedlněním války.“ Pomyšlení na boj národní armády proti přeпаденí zahraničního fašismu se tenkrát ještě zavrhuje. „Tvorba“ dále píše:

„Zajisté, při zavádění fašismu jsou rozpory i uvnitř měšťácké třídy. Jsou vrstvy, které na určitém stupni vývoje naléhají, aby bylo sáhnuo k fašistické diktatuře; jsou jiné, které v daném okamžiku se přechodu k fašistické diktatuře ještě bojí nebo jej nepovažují za tak naléhavě nutný. Jsou spory o tempo, taktiku, metody, vůdčí osoby fašismu — a všech těchto sporů musí protifašistický boj využít. Ale žádná část, žádná strana buržoasie nemůže být v protifašistickém boji trvalým a spolehlivým spojencem. Tím spíše ne, že uvnitř buržoasní třídy rozhodují její nejmocnější a nejreakčnější vrstvy.“

„Fašismu může učiniti přítrž jen jednotná akce širokých mas pracujícího lidu, stavící sice proti argumentům lepší argumenty, ale proti mase větší masu a proti moci silnější moc. Touto mocí může a musí být v první řadě sjednocený proletariát. Kdo chce účinně bojovat proti fašismu, nemůže udělat nic lepšího, než dát své schopnosti do služby úsilí o akční proletářskou jednotu.“

Tehdy se tedy ještě hlásala jako jediný prostředek proti fašismu revoluční akce proletariátu. O demokratické spojence se nestálo. Měly však později přijít doby,

kdy se i komunisté naučili rozeznávat ve shluku buržoasní třídy živly „upřímně demokratické“, jak je později nazvou.

Ještě koncem února uhání komunistická mysl plnou parou po starých kolejích. Julius Fučík píše tehdy „Tvorbě“ z Moskvy:

„Měšťácká demokracie, to jest diktatura buržoasie, může svou tvář ladit do ‚demokratického‘ úsměvu, dokud vykořisťování používají svých ‚demokratických práv‘ (tehdy se ta práva ještě píše v úvozovkách) jako dobře vychované děti, poslušné zákonů měšťácké společnosti. Dokud se dělník dává ovládat měšťáckou ideologií... dotud se měšťák nebojí ‚demokratických práv‘ pracujících. Ale smrtelná nemoc hospodářské krize zachvátila kapitalismus, ... demokratický úsměv mizí s tváře buržoasie a objevují se vrásky... vrásky fašismu. A teď snad již každý vidí, že měšťácká diktatura dovedla dobře organisovat svou ‚demokracii‘, aby od ní nevzala úhony.“

Když Hitler zavedl 16. března obecnou brannou povinnost, vykládali to komunisté jako přípravný krok mezinárodního kapitalismu k válce. „Tvorba“ o tom psala 28. března takto:

„Heslem dne se stává panika. Válečná panika, ono hrůzné rozpoložení mysli, ve kterém můžete od zastrašených lidí dostat, co chcete. Co chtějí? Zprvu onu slepou poslušnost a rozčilenou zastrašenost, která jde bez hlesnutí na porážku. Pak onen hradní mír, který staví do jedné fronty vykořisťovatele a vykořisťovaného. Pak úvěry a úvěry pro válečné výdaje na ‚obranu země‘ (také tento pojem se tehdy ještě vyskytuje jen v úvozovkách) — kouzelné slovo, které je iniciálkou všech zbrojařských akcí... Není to jen Hitler; zbrojařské akce nestoupily jen na berlínské burse. I v Paříži. I v Londýně. I v Praze. Nejen Krupp, i Škodovka. Nejen I. G. Farben, i Preissova Ústecká chemická.“

O národní solidaritě proti zahraničnímu nebezpečí, kterou nazývají posměšně hradním mírem, nechcují tehdy ještě komunisté ani slyšet. Když sociálně demokratické „Ranní noviny“ v těch dnech napsaly:

„Všecky opravdu státotvorné strany musí míti v každé chvíli, i v nejprudším vnitřním zápase, na vědomí a nesmějí ani na okamžik pouštět s očí, že může nastati rázem situace, ve které by bylo nutno všecky spory odložit stranou a postaviti se — a to všichni bez rozdílu stran — do jedné fronty vedle sebe čelem proti společnému nepříteli.“

odpověděla na to „Tvorba“ nevrle:

„Když vypukla válka roku 1914, vypukly také i v socialistickém táboře prudké spory o hradní mír, požadovaný všemi imperialistickými vládami. Buržoasie žádala ve všech zemích okamžitě zastavení všech třídních bojů a pravičáci socialisté skoro ve všech zemích se tomu podřídili. Hradní mír, to tehdy znamenalo uznati, že třída vykořisťovatelů a třída vykořisťovaných mohou míti za války společné zájmy.“

Ještě před volbami byli komunisté toho názoru, že buržoasii může za všech okolností platit jen boj:

„Zkušenosti z okolních zemí nás učí,“ hlásala „Tvorba“ 16. května, „že je možno fašismu zabránit, že je mu možno předejít. Ne ovšem koalici s buržoasií. To je naopak ta nejnebezpečnější cesta, která k fašismu vede. Jen poctivé úsilí o sjednocení všech dělnických a pokrokových sil k rozhodnému, nekompromisnímu boji proti fašismu, ne koalici s měšťáky, ale zničení všech mostů k vykořisťovatelům a pevné semknutí vykořisťovaných k boji za socialismus — to je ta jediná síla, která zmaří plány fašistů...“

Beneš.

Je známo, že se Edvard Beneš nikdy netěšil oblibě v komunistickém tisku. Nebožtík „Trn“ o něm přinesl sotva méně obhroublých vtípů a karikatur než samo „Šejdrem“, které se na tento obor specialovalo. Kdyby byl komunistům na začátku roku 1935 někdo proro-koval, že koncem téhož roku odevzdají Benešovi hlasy, byli by se mu nejspíš vysmáli. Dne 24. ledna si ve svých obrázcích „Tvorba“ ještě s chutí tropila posměšky z toho, že byl Beneš jmenován majorem v záloze. Vyobrazila ho, jak si před svým jmenováním leští jezdecké boty s ostruhami. Její psaní nebylo o nic lichotivější. V únoru, po londýnských jednáních mezi Anglií a Francií, psali komunisté, že Anglie nechala Československo a Malou dohodu na pospas Hitlerovi a že Francie rovněž zakolísala v tomto směru. Československou zahraniční politiku charakterisovala pak „Tvorba“ 21. února takto:

„Máme dnes uvnitř vládnoucí třídy československé dva směry zahraniční politiky, z nichž pouze jeden je dokonale důsledný. Je to směr Živnobanky, ... přiklánět se k té či oné skupině podle válečného štěstí. Živnobanka zastává hitlerovskou koncepci evropské politiky... Druhý směr je Benešův a třeba říci, že je mnohem méně důsledný než Preissův. Jak by se po londýnských rozhovorech musel zachovat zahraniční ministr dělnické, socialistické vlády v Československu...? Musel by se postarat, aby politika jeho země... se co nejtěsněji přimkla k politice Sovětského svazu... Ministr Beneš se tak nezachoval... přijal francouzský pohled... Ale pak začal koketovat s Německem. Prohlásil, že nepřihlíží k tomu, že v Německu vládne Hitler. Nepřekvapilo nás to příliš, poněvadž známe něžná pouta z Příkopů na Hrad... A v tomto Benešově chování je dobrý kus poučení o spolehlivosti a upřímnosti spojení buržoasního Československa pro Sovětský svaz.“

Protože komunisté vůbec často slyší růst trávy, viděli už v duchu Beneše v Hitlerově objetí. „Tvorba“ poznamenala 28. února:

„Konrad Henlein pozorně naslouchal řeči dra Beneše v Uranii a věděl, co si má myslet, když československý zahraniční ministr ujišťoval své posluchače, že nemá nic proti vnitřnímu režimu v Třetí říši.“

Dne 14. března rozvíjela toto téma dále:

„Jsme v posledních dnech svědky velké mlčelivosti naší zahraniční politiky... Ministr Beneš je na vnitropolitickém, předvolebním turné a mlčí. Nemlčí však agrárníci a není týdne, ve kterém by nepoukázali na své odlišné stanovisko k zahraničně-politickým otázkám... Mlčela-li tolik a kolísala-li tolik v poslední době zahraniční politika Benešova, nelze to nepřipisati okolnosti, že není již názorové jednoty uvnitř velké koalice...; průvodním zjevem rozlomu velké koalice by byla změna zahraničně-politické orientace směrem k Deterdingově a Hitlerově evropské politice.“

Čtrnáct dní na to:

„Zatím co šéf našeho ministerstva věcí zahraničních napsal na dveře své opuštěné pracovny: Přijdu hned, jsem na předvolebním turné, využily naše politické strany jeho, zajisté jen náhodné nepřítomnosti, aby se samy chopily iniciativy ve věcech mezinárodní politiky.“

Censorova tužka bohužel zabránila tomu, abychom se dověděli, co strany tehdy snovaly. Zachováno zůstalo jen to, že agrárikům je nepřijemná Malá dohoda a že sociální demokracie je „v područí, v objetí ideologie měšťácké strany agrární“. V této situaci komunisté nespolehali na Beneše, nýbrž na německé dělníky:

„...naše pohledy jsou upřeny — nikoli k zahraniční politice československé buržoasie, ... nýbrž k říšskoněmeckým dělníkům v podzemních organizacích socialistických a komunistických, k sovětským dělníkům..., k mezinárodní solidaritě dělnictva.“

Celé jaro neustávali komunisté Benešovi vytýkat, že se nestará o francouzsko-sovětský a východní pakt, který má „přímo existenční význam pro Malou dohodu vůbec a pro Československo zvláště“, a že místo toho agituje pro národně sociální stranu, o kteréžto Benešově činnosti se vyjadřovali velmi opovrživě. Výsledek parlamentních voleb si pak dokonce vykládali jako projev nedůvěry Benešovi:

„... české dělnictvo, které se chtělo rozhodnouti proti válce a pro mír, nepokládalo mír za dostatečně zajištěný v rukou Benešových. Vyslovilo se — oslabením národně-socialistické strany — proti Benešovi...“

Spojenecká smlouva s SSSR.

Když potom Beneš zklamal komunistické očekávání a místo do náručí Hitlerova se odebral do Moskvy, aby tam podepsal obrannou smlouvu se sověty, měli z toho, ku podivu, aspoň na pohled nejmenší radost právě komunisté. Psali jsme v „Prítomnosti“ už loni v červenci o tom, jak se ve dnech Benešovy červnové cesty, již byly plně noviny domácí i zahraniční, zdálo „Rudému právu“ daleko důležitější, co dělá v Praze soudruh Nedvěd a jak jsou drahé párky, než to, co si povídají v Moskvě Stalin s Benešem. Komunistický orgán přinášel tenkrát o této události zastrčené a suché zprávy, a trvalo to plně čtyři dny po Benešově odjezdu, než se odhodlal k zjištění, že

„ještě nikdy nenalezl zahraničně-politický čin vlády takového ohlasu a souhlasu v naprosté většině lidu jako právě Benešova cesta do Moskvy.“

Podečnující tón o této smlouvě převládal i v „Tvorbě“. Když bylo koncem května ohlášeno, že byla smlouva sjednána, napsala o tom „Tvorba“ toto:

„Sovětský svaz... ve svůj prospěch i ve prospěch proletářů všech zemí využívá všech rozporů mezi kapitalisty všech zemí a za tím účelem uzavírá s jedněmi spolky proti druhým... Ukazuje se v něm Leninův politický realismus: je-li to ku prospěchu proletariátu, spojíme se i s lupiči.“

Komunistickým pisatelům byla jaksi docela vzdálena myšlenka, že také pro Sovětský svaz existuje otázka bezpečnosti a že také proletářský stát sám má sobecký zájem na smlouvách s Francií a s Československem. Jejich obraz situace vypadal asi takto: západní a české buržoasii teče do bot, i jde škemrat o pomoc k mocné proletářské zemi. Té se náhodou takový spolek hodí, proto jej přijala. Ale valné ceny to nemá:

„Spojení imperialistů se sověty se nejen může, nýbrž konec konců musí obrátit v konflikt. Oba spojení povedou přece válku — dojde-li k ní — za vzájemně se vylučující cíle: imperialistické státy za udržení dosavadní kořisti a za imperialistické podmanění, zkolonisování nepřátelských národů a států. Sovětský svaz ji však povede za osvobození dělnictva v těchto zemích. Na konci takové franko-sovětsko-německé války stojí dilemma: Německo sovětské nebo Německo francouzskou kolonií? Myslíte, že se tato otázka rozřeší po dobrém?“

V tomto okamžiku jsme asi právě na onom bodě vývojové křivky, kdy se připravovaná mutace komunistického názoru už chystá objeviti se. Písek fakt se nezadržitelně sype do misky vah. Miska už se tu a tam zachvívá pod jeho nárazy. Co nevidět poklesne docela.

Demokracie přichází ke cti.

Kritickou dobou tohoto zachvívání je léto 1935. Posledním nárazem, pod nímž se miska konečně pohnula, byl sjezd komunistické internacionály v Moskvě v srpnu. Komunisté očekávali, že vnitropolitický vývoj bude

po květnových volbách docela jiný, než jaký potom skutečně byl. Čekali velké posílení fašismu, radikálně pracicový kurs, v zahraniční politice příklon k Německu, a uvažovali: tenkrát přijde naše chvíle, abychom vyrvali socialistické masy politice koaličního dorozumění a shromáždili je pod svým vedením. Což se nespínilo. Stará koalice byla po volbách obnovena. Nastalo sblížení se sověty a byl s nimi podepsán pakt. Když rozjetý vlak komunistického dogmatismu najel na tuto výhybku, vyšinul se. Asi dva měsíce potom trvalo jakési zmatené pobíhání. Jedni stavěli vyšinuté vozy na starou kolej, jiní zas na novou. Začátkem září byl zas vlak jakž takž sestaven, ale rozjížděl se s velikým supěním a strkáním.

Ještě 13. června se „Tvorba“ utěšovala tím, že smlouva byla uzavřena se sovětským státem, ale nikoli s i n t e r n a c i o n á l o u, čímž mělo být patrně naznačeno, že se tato událost politiky československých komunistů a jejich poměru k československé demokracii nedotýká. Ale už za týden nabízel tentýž časopis Benešovi pro jeho součinnost se sověty podporu „socialistického souručenství“, kterýžto činitel se ovšem do dnešního dne ještě nezrodil. Koncem května „Rudé právo“ rozčileně odmítalo myšlenku, že by komunisté měli vstoupit do vlády, a tvrdilo, že mají naopak právě nyní buržoasii společně se socialisty potírat. Ale zároveň už tam prohlašovali, že budou „hlasovati v parlamentě pro každé opatření ve prospěch dělnické třídy, pro každý zákon, který bude namířen proti fašismu a na zajištění míru.“ Tedy jakási zásadní oposice s občasnými výjimkami. To je ještě doba pobíhání.

Ale jsme v době kritické, kdy se připravuje obrat, i musíme počítat každé padající zrnko písku. Památného dne 4. července spadlo takové zrnko v „Tvorbě“ — demokratická práva tam byla napsána bez uvozovek! Poslyšme:

„Jak dobře dala by se demokratická práva hájiti a ztracená znovu získati, kdyby sociální demokraté nespoupracovali jako dosud ve vládě na zákazu revolučních organizací, na vyřazování parlamentu zmocňovacími zákony, na zákonech o rozpuštění politických stran, kdyby nehlasovali pro zostření zákona na ochranu republiky a tisku, kdyby spolu s komunisty prováděli masovou mobilisaci lidu za demokratická práva.“

„...Komunisté stále znovu ... prohlašovali, že měšťáckou demokracii považují sice za formu nadvlády buržoasie nad proletariátem, ale že metody měšťácké demokracie dávají dělnictvu nejlepší možnosti k boji a proto komunisté bojují i za obhajobu demokratických práv dělnictva.“

Trochu jiná to řeč zajisté než jakou jsme ještě v únoru slyšeli od pana Fučíka z Moskvy. Čas se naplňuje. Je nám souzeno slyšet a komunistům vyslovit ještě jiné věci. Dne 16. srpna cituje „Tvorba“ Gottwaldovu řeč na sjezdu internacionály, v níž se praví:

„My komunisté v Československu jsme si vědomi své mezinárodní odpovědnosti. Obklopeni fašistickými státy, učiníme všechno, aby fašistická vlna nepohltila Československo, aby se Československo stalo baštou protifašistického, protiválečného boje ve střední Evropě.“

Den před tím přineslo „Rudé právo“ řeč Dimitrovo-
vu, v níž mluvil hrdina berlínského žhářského procesu takto:

„Nyní mají masy dělnictva volit nikoli mezi proletářskou diktaturou a měšťáckou demokracií, nýbrž mezi měšťáckou demokracií a fašismem... Chyba komunistů, zvláště v Německu, byla v tom, že nebrali zřetel na změněnou situaci, když fašismus zvedl hlavu, a opakovali ona hesla, která byla správná před několika lety, když celá německá kontrarevoluce se seskupovala kolem výmarské republiky.“

Čtrnáct dní před tím pronesl Wilhelm Pieck v Moskvě slova, která dávají komunistům odpuštění za to, že by po boku buržoasie bránili svou zemi proti zahraničnímu útoku. Vyšla v „Rudém právu“ 30. července:

„My komunisté bereme v ochranu národy před kapitalistickým otroctvím a fašistickým útlakem. Byli jsme a jsme stále pro sebeurčení každého sebemenšího národa... Sáhne-li německý fašismus na nezávislost malých národů, pak bude jejich válka proti fašismu válkou spravedlivou, již budeme podporovat.“

Když dozněly hlasy autorit, rozvázaly se i jazyky našich komunistů. Jiří Síla už teď neváhal promluvit v „Tvorbě“ z 5. září takto:

„Poslední období politického dění v Evropě učinilo pro příští vývoj z Československa zemi mezinárodního významu. Neboť Československo, obklopené se všech stran fašistickými státy, je ve střední Evropě jedinou a poslední zemí s demokratickým zřízením. Kolem dokola hrozí fašistické diktatury, hrozí fašismus i uvnitř Československa; hrozí nebezpečí, že fašistická vlna zaplaví poslední zemi demokracie, poslední zbytek svobod středoevropských národů...“

„Tak tyto věci viděl v Československu kongres KI. A vyvodil z nich důsledky. Komunisté, vědomi si toho, jak mnoho znamená každý kus práv a svobody, vědomi si toho, co znamená tíha fašistické nesvobody, bojují proti fašismu jako hlavnímu nepříteli a dávají své síly na obranu demokracie. (Podtrhla „Tvorba“.) Je to nesporně nový poměr k měšťácké demokracii. (Podtrhujeme my.)“

Ale nejen to! Komunisté v sobě objevili i strunu vlasteneckou. Pod titulkem „Bráníme republiku“ se v tomto článku praví:

„Útok Hitlerův na Československo by znamenal konec jeho samostatnosti. Znamenal by pohlcení demokratického zřízení; byl by koncem samostatnosti českého národa, byl by koncem třebas i malých svobod německého národa a ostatních národů v Československu. V takové situaci kongres KI vidí v obraně Československa před hitlerovskou expanzí obranu spravedlivou a v obranné válce proti Hitlerovi spravedlivou válku. A komunisté, vědomi si těchto věcí, bojují proti válce a ohrožení Československa hitlerismem a dávají všechny své síly na obranu Československa. Je to opět nový poměr. Nový poměr k československé republice, daný novou situací.“

„Komunisté tak opět navazují na nejlepší tradice českého národa. Na hrdinnou a mocnou, svobodnou armádu husitů, před níž se třásl celý svět, na staré tradice svobody legionářských vojsk.“

Snad si ještě čtenáři vzpomenou, jak se u komunistů o legionářích psávalo kdysi.

Jak prakticky pomáhat?

To všechno jsou ovšem jen rámcová odhodlání. Jak je prakticky provádět, o tom byl dlouho mezi komunisty zmatek názorů a není v tom jasno ani dnes. S počátku komunisté volali na socialisty: „Vystupte z koalice a utvořte s námi levou vládu!“ Jak tuto vládu utvořit s pouhými 107 poslanci, ovšem opomněli blíž vysvětlit. Prý by ten čin nadchl a strhl ohromné davy dělnictva a středního stavu a z menšiny by se tak jaksi samo sebou stala většina. Hlavním základem tohoto návrhu jest, jak zřejmo, spoléhání na štěstí junácké. Proto asi také zůstal pouhým návrhem.

Zároveň se vynořilo pojetí jiné. Otto Synek prohlásil za ústřední výbor v Lucerně dne 2. srpna, že komunisté upustí od požadavku, aby socialisté vystoupili z vlády, a že takové vystoupení není podmínkou socialistického souručenství. To ovšem nebránilo „Rudému právu“, aby 7. srpna opět nepsalo: „Vytvořit levou vládu, k tomu tu mohou v nejkrajší době býti všechny podmínky, přestane-li s politikou třídního smíru a začnete-li prová-

dět politiku třídního boje.“ Těžko se v tom vyznat. Dívejme se raději místo na mínění na činy. Ty jsou: začátkem listopadu hlasovali komunisté pro Benešův výklad o zahraniční situaci, potom mu odevzdali hlasy při jeho volbě prezidentem a při jednání o rozpočet hlasovali pro položky na presidenta republiky, na ministerstvo zahraničí a na ministerstvo sociální péče.

Taková je posud bilance komunistického pozitivismu. Jeho výsledky můžeme shrnout asi takto: Komunisté dnes konečně uznávají, že demokracie není totéž co fašismus; jsou odhodláni demokracii bránit jednak vojensky na venek, jednak politicky uvnitř; to poslední zatím provádějí tak, že tu a tam hlasují s vládními stranami pro věci, které demokracii nepochybně podírají. Jinak ovšem dosud provozují opozici. *Zdeněk Smetáček.*

poznámky

Kultura bez radikalismu

Po dlouhé přestávce, v níž drželi ministerstvo školství agrárníci, zasedl zase na křeslo národní osvěty socialista. Není divu, že z toho bylo mnoho řečí. Začne se prý s radikalismem kulturním — křičel venkovský a hlavně moravský tisk lidové strany. Novému ministru dru Frankemu to dalo podnět, aby něco pověděl o svých názorech na kulturní boj — slova ještě nedávno velice módní mezi socialisty. Věrně v presidentské tradici Masarykově a zahraničně i vnitřně politické tradici Benešově řekl však dr. Franke, že kulturního boje nebude, nýbrž že nastane údobí konsolidace, služby k rozkvětu demokraticko-republikánské osvěty.

Slova ministra dra Frankého jsou snad mnohým samozřejmá, ale přece jsou tak rozumná i statečná vůči vlastnímu prostředí, že je třeba je zvlášť zdůraznit. Nesmí se totiž zapomenout, z jakého prostředí nový ministr školství vyšel a kolik lakadel tu bylo udělat se populární ve vlastní straně, nasáklé kulturním radikalismem, volnomyšlenkářstvím, protiklerikalismem a vším, co kvasilo v Čechách v době před světovou válkou a krátce po ní. Zbylo ve straně z dob předválečných mnoho cestiček vyšlapaných i zarůstajících. Po kterémkoliv z nich mohl se dát jako ministr školství dr. Franke, kdyby se mu bylo zachtělo líbit se. Riskoval však postavit se na stranu rozumu a politické rozvahy, aby nepomáhal uvrhnout stát do všelijakých zmatků kulturních, jichž vedle hospodářské krize a nezaměstnanosti i starostí zahraničně politických máme nejmíň zapotřebí. Nedostane se ovšem do historie s parádou a věncem utkaným ze slov Emila Spatného, pronesených kdysi za demonstrace proti papežskému nunciovi: „Co Hus slovem, Žižka palcátem, Havlíček perem — to Náš Stříbrný činem!“ Ale jak se ukázalo, bylo tato sláva pomíjivá a není o ni co stát.

To vše stojí za zmínku, aby se vidělo, že nebylo tak docela samozřejmé a že se nedalo tak zcela přesně předpovědět, co o kulturním boji ministr dr. Franke poví, zamléí a udělá. Přišel do ministerstva vědom si odpovědnosti za kulturní klid a poučen patrně zkušenostmi z minula, že tak zvaný protiklerikální boj z let před válkou, vyzbrojený volnomyšlenkářstvím a pokrokářstvím bez kompromisu, žene vlastně jen vodu na klerikální mlýn a katolíky věřící i politické shání do houfu, místo co by je rozleptával. Přišel do paláce v Karmelitské ulici s dobrým úmyslem kulturu a školství administrativně.

V jednom svém parlamentním exposé řekl ministr financí dr. Engliš, že bída našeho školství i národní kultury je v tom, že dosud nenašlo velkého administrátora. Nerozvedl sice toto téma dále, ale kdo se podívá, jaký zmatek natropili za léta školští reformisté, jak neorganizovány jsou naše učebnice, jaký chaos je ve školské organizaci, jak strašná je nadprodukce inteligentského proletariátu, jak zbládnělý je stav učitelů i profesorský hmotně i ve svém vzdělání, ten pochopí, kolik úkolů tu má administrátor.

Nebudeme se tedy rvát, ale budeme administrativně. *Hn*

Pod knutou hysterie

Není to jen kamelotský pokřik na pražských ulicích, mávání plachtami novin před očima chodců a vyvolávání sensací, jichž na potišťených plachtách není. Není to jen zvětčování titulků a titulů ke zprávám, které jsou svou bezobsažností v hlubokém rozporu se štatností nadpisu. To bývalo. Ulice je však vytrvalým děláním planých sensací tak zkažena, že se hysterie z ulic musela přenést, zahrázit se a hluboce zakořenit už v redakčních pokojích a na psacích stolech. Kde dříve „šveholili ptáčekové a dívky byly zachráněny“, kde se vyráběly nevinné sensace z budoárů filmových hvězd a kde se vymýšlely krvavé historie o kasařích, tam je dnes pusto a prázdno. Je třeba vyrábět sensace politické. Těmi druhými jsou čtenáři už přecpáni.

Tak kdo vzal tyto dny do ruky pražské noviny, tak zvané seriální, za padesátník i ty bulvární za šesták, musil se zděsit: „Ozbrojený vpád na československé území!“ Jako by byl pokojný rybář Karpíšek potkal celý armádní sbor německého vojska někde u Českého Brodu a ne šedesát maníků pohraniční stráže u celního a pohraničního sloupu v Bělovsi za Náchodem; nebo snad dokonce opravdu na našem nynějším území padesát metrů od československo-německé hranice, jak připouští poslední oficiální zpráva. Ke štatným titulům, jež jsou vyráběny k událostem, jež se neudály nebo byly jen naivní přehmat nějakého mapy neznalého šikovatele, náleží ovšem jako doprovod mapa. Jako by šlo o habeské bojiště nebo nějakou opravdovou válku. Ovšem k přehnaným zprávám přehnaná mapa.

To se stalo skoro jen několik hodin po tom, co si vyměnil prezident republiky s novým německým vyslancem v Praze ujištění, že oba sousedící státy jsou naplněny dobrou vůlí ve svém vzájemném poměru. Připomíná nám to nejtrapnější stránku této novinami zhysterisované ulice a ulic zhysterisovaných novin, pod jež knutou dnes už pražský tisk je: Státní a zahraniční politika je odsouzena léta moudře pracovat a budovat náš poměr k sousedovi — marně. Jen proto, že jednoho dne ráno vychrlí vládní i opoziční rotačky do pražských ulic zmar a zkázu vši diplomatické a státnické rozmyslnosti i dobré vůle. *Hn*

Češi budou volit Henleina?

Čtete tak v Henleinově tisku, který se dovolává svědecky „Národní výzvy“. Ta totiž napsala, že příště budou volit Henleina i ti, kteří ho až dosud nevolili; v Německu se prý vláda stará o to, aby nezaměstnaní měli práci a chléb, kdežto u nás se nedělá nic nebo skoro nic. A proto — podle „Národní Výzvy“ — prohlásil jeden český živnostník v Rudohoří: nejen já a moje paní, ale celá řada našinců se netají tím, že příště budou volit Henleina.

Fašistická „Národní Výzva“ jest u nás listem téměř neznámým. Zato však Henleinova „Presseschau“ je velmi často cituje. To proto, že se jí její názory velmi líbí. A čtenáři henleinovského tisku čtou citáty z „Národní Výzvy“ a domnívají se, že čtou hlas nějakého závažného českého listu. Nemají radost henleinovci, když si mohou přečíst citát českého listu o tom, že příště i Češi budou volit Henleina? Ono to tak zlé nebude; spíše jest velmi pravděpodobné, že příště již mnoho dnešních henleinovců nebude volit Henleina stranu. Ale kdo tu nahání vodu na henleinovský mlýnek? Český vlastenecký orgán. Těch Čechů, kteří budou volit Henleina, bude asi pomalu. Ale i oni jsou příznačným dokladem své doby: vědomí národní u nich je přehlušeno sympatií k německé politické straně, protože je to strana, která jest ostře proti socialismu. Pathologická nenávisť některých českých vlastenců proti socialismu je tak velká, že budou raději volit německou stranu. Podivný to příklad, kam směřuje vlastenectví zcela radikální. *V. G.*

Carl von Ossietzky, kandidát světa na Nobelovu cenu míru

Ještě nikdy neměla kandidatura na Nobelovu cenu míru, kterou udílí každého roku 10. prosince Nobelova nadace, takový ohlas ve světě, jako návrh, aby byla cena míru udělena německému pacifistovi Carlu von Ossietzky, jenž je od 28. února 1933 v koncentračním táboře.

Dal se na pochod veliký šik vyznavačů ducha a míru, pobídnout Nobelův výbor, aby jednal ve smyslu stanov. Tyto stanov dává právo na návrh toliko jistému okruhu lidí: členům Nobelova ústavu a jeho poradcům, členům obou zákonodárných sborů ve všech zemích, členům Mezinárodního soudního dvora, vysokoškolským profesorům věd právních a

státních, dějin a filosofie, nynějším nositelům Nobelovy ceny mírové. Už loni navrhli Ossietzkého nositelka mírové ceny Američanka Jane Addams, ředitelka Hullova domu (Hull-house) v Chicagu, profesor Harald Laski, místopředseda Britského ústavu pro lidovou osvětu, ve Francii profesor André Philip z Lyonské university.

Letos je tento seznam nesrovnatelně větší. Nelze ani zhruba uvésti bezpočet profesorů a zákonodárců, kteří navrhuji Ossietzkého pro Nobelovu mírovou cenu roku 1936. V severní Americe se pro tento účel spojilo množství profesorů, i z Anglie je navrhován opět Ossietzky. Ve Francii zahajuje seznam bývalý generální tajemník Ligy pro lidská práva Henri Guernot, jenž byl právě jmenován ministrem lidové osvěty. Ve Švýcarsku navrhlo Ossietzkého 125 členů parlamentu, mezi nimi předseda spolkového sněmu. V Československu je Ossietzky navrhován velkým počtem profesorů a zákonodárců. Z profesorů se zmiňujeme jen o F. X. Šaldovi, ze zákonodárců o generálním sekretáři Jednotného svazu soukromých zaměstnanců poslanci Robertu Kleinovi. Asi 40 oprávněných navrhovatelů v Československu se vyslovilo pro Ossietzkého kandidaturu na Nobelovu cenu míru. V Norsku navrhuje ho za kandidáta vládnoucí strana práce. I ze Švédska a Dánska docházejí návrhy.

Symbolem boje o mír ve světě se stal tímto ohlasem kandidatury, aniž sám mohl co podniknouti v této věci, muž sedící tři léta v německých koncentračních táborech. Sám nesocialista, je navrhován socialisty i měšťáky. Neúplatný spisovatel tento mohl by prohlásiti, že za ním stojí šik přívrženců ducha, kdyby věděl o rozsahu této akce.

Kdo je ten muž a jaké je jeho dílo? Proč sedí nyní už skoro tři léta v německém koncentračním táboře, aniž se provádí proti němu trestní řízení, aniž byl kdy obviněn ze zločinu?

Carl von Ossietzky je dnes muž čtyřicetiletý. Jeho vlas zbělel a jeho křehká postava se zcvrkla ještě více. Je vidět utrpení tříleté vazby v nynějším Německu. Nedávno se ho otázal novinář v koncentračním táboře v Papenburgu-Esterwege: „Co tu děláte, pane von Ossietzky?“ Prohlásil: „Studuji středověk.“

Po celý život bojoval za to, aby byl udržen mír. Válku prožil na západní frontě. Tento zážitek ho učinil pacifistou a když se vrátil koncem roku 1918 domů do Hamburku, začal práci pro myšlenku mírovou. Za vlastní, velmi skrovné peníze vydával pacifistický týdeník, který však nemohl udržeti dlouho. V roce 1920 ho zastihujeme při práci v místní skupině Německé společnosti mírové, a brzy nato je Carl von Ossietzky povolán za jejího generálního tajemníka.

Novinářství ho láká do „Berliner Volks-Zeitung“, velkého měšťanského listu nakladatelství Rudolfa Mosseho. Tu se sešel kroužek mladých aktivních lidí, kteří touží po jiném utváření Německa a zejména po tom, aby se Německo včlenilo do Společnosti národů poctivým úsilím mírovým. Odtud vychází podnět k protiválečným demonstracím (Nie-Wieder-Krieg-Demonstrationen), které tehdy nadchly statisíce. Mužové jako profesor Langevin, velký francouzský fysik, Albert Einstein se scházejí s Ossietzkym a bojují na téže tribuně jako on o tůž cíl. Roste novinářská sláva Ossietzkého. Ziskává ho „Die Weltbühne“, v níž se stává stálým úvodníkářem a po smrti Siegfrieda Jacobsona jejím vydavatelem.

Už v roce 1926, když je Německo přijato do Společnosti národů, prohlašuje Stresemann se zřejmou narážkou na Ossietzkého Hellmutovi von Gerlach: „Vím, že bych nebyl dosáhl tohoto cíle bez přípravné práce vašich přátel.“

Ve „Weltbühne“ kreslil a potíral Ossietzky ve čtyřech stech článcích německý a evropský vývoj. Ukázal svými články vysokou míru občanské odvahy a bojoval pro očistu německé republiky ode vši korupční chásky a nezákonných poměrů. Jeho zásluha byla kampaň pro odhalení fémových vražd. Moc reakce byla už v Německu ovšem tak velká, že mohla tohoto muže čisté a jasné povahy, byť jen pro článek spolupracovníkův, pohnati v listopadu 1931 před soud, kde byl jako odpovědný redaktor odsouzen k osmnácti měsíčním vězení.

10. května 1932 šel Ossietzky do tegelské věznice v Berlíně, doprovázen třemi sty německých spisovatelů. Dvacet aut s černo-červeno-zlatými prapory jelo za ním. Tento krok pochopil špatně mezi jinými i Knut Hamsun, jenž ve svém známém a často napadaném prohlášení naznačoval, jakoby byl Ossietzky ve vězení dobrovolně, ježto vyhověl tehdy trestní výzvě. Carl von Ossietzky vyklíčil sám takto, proč dal tehdy přednost vězení před útěkem:

„Říšský soud mne z opatrnosti ocejoval nejnepříjemnějším způsobem. Zemězrada a zrada vojenských tajemství — to je svrchované hanobící známka, s níž se nedá žít

snadno. Půjde-li s ní člověk do ciziny, zajásá veškerý pravcovický tisk: Utekli k nepříteli! A mnozí, které lze snadno zviklati, pokrčí rameny: Přece jen v tom něco je!... Chceme-li s úspěchem potírat duchovní nákazu země, musíme s ní prožívat její obecný osud... Politické novinářství není životní pojistka: Teprve riziko mu dává nejlepší podnět.“

Carl von Ossietzky zůstal ve vězení do 22. prosince 1932, protože byl zahrnut do tak zvané Schleicherovy amnestie. Přivedl ho ovšem zatím opět před soud další článek spolupracovníkův pro urážku říšské obrany, byl však osvobozen. O Ossietzkého vlastenectví svědčí námítky, které podal proti procesu. Konala se právě odzbrojovací konference, která měla odkliditi trvale tuto palčivou otázku. Ossietzky tehdy prohlásil: „V těchto dnech se koná konference, v níž se má německá vláda rozhodnouti o odzbrojení. V těchto dnech se může obrátiti osud Německa. Zatím co němečtí zástupci prohlašují v Ženevě, že pro ně není odzbrojovací úsilí presidenta Hoovera dostatečné, vede se ve vlasti proces, v němž zástupce obžaloby velebí vojáctví. Obávám se, že tento proces bude mít zahraniční důsledky. Proces může jen poškoditi německou vážnost.“ To byla řeč vlastence a muže, který se poctivě snažil o mír. Jako přívrženec míru cítil povinnost upozorňovati stále, že válka není nic hrdivského, ale že přináší lidstvu hrůzy. Tehdejší státní zástupce prohlásil, že ještě nikdy neměl proti sobě tak ušlechtilého obžalovaného.

Právě dva měsíce se těšil Ossietzky ze svobody. Požár říšského sněmu, ježž nemohl nikdo předvídati, ho zahnal do rukou policie a v koncentračních táborech Sonnenburgu a Papenburgu musel Ossietzky jako mučedník své myšlenky projíti hroznou křížovou cestou. Mučedníci za myšlenku míru nejsou však dosud uctíváni tak, jak by zasloužili. Svět si začíná uvědomovati, že je to křivda. Proto ten takřka jednomyslný návrh, aby byla Carlu von Ossietzkému udělena Nobelova cena míru, ježto se zasloužil ve smyslu Arthura Nobela zvláště o věc míru.

Neúchylně a neúplatně šel Ossietzky svou cestou, jež ho přivedla do koncentračního tábora. Tu sedí v zajetí. Jestliže by dala Nobelova nadace mírovou cenu Ossietzkému, bylo by to zrovna v této situaci těhotné válkou velká posila a velká naděje, že bude světu zachován mír. Avšak těm, kdo vsadili na násilné vyřízení účtů, by byla udělena lekce, již nelze nerozuměti.

F. Burger.

Jak se doporučují filmové náměty

Měli jsme zase jednou příležitost asistovat dokonale prohrě českého filmu. „Komediantská princezna“, film režiséra Cikána, strhl velmi rychle brýle mámení lidem, kteří se po zdárných snímcích, jako byla „Maryša“ nebo „Janošík“, domnívali, že už teď budeme mít jen dobré české filmy. Ale osvědčilo se staré pravidlo, že po jednom dobrém českém filmu přijde několik špatných. Nebudeme zde rozebírat otázku, co je na tom špatného a kdo to všechno zkazil. To by zabralo příliš mnoho místa. Poďme se však, jakou úlohu hraje zde Filmový poradní sbor.

Jak známo, je Filmový poradní sbor instituce, která rozhoduje jak o otázkách dovozu filmů, tak o věcech, týkajících se výroby českých snímků. Před časem jsme vítali, že tato instituce vznikla, poněvadž byla naděje, že zavede pořádek do filmového oboru. Ale v mnoha směrech, zvláště pak pokud jde o výrobu českého filmu, byli jsme dokonale zklamáni. Filmový poradní sbor se na jedinou začal plést do věci, kterým nerozumí, a které, po pravdě řečeno, nelze vlastně vůbec posuzovat. Přímou trapným stává se jeho rozhodování o námětech.

Praxe Filmového poradního sboru je taková: každý výrobce, který chce natočit český film a reflektuje na podporu z registračního fondu, musí nejprve tomu sboru předložit scénář (nebo libreto) námětu, který se má filmovat. Teprve když jej sbor schválí, může výrobce začít s filmováním a dostane první část státní podpory, Kč 80.000.— Jestliže námět není schválen, nemůže sice výrobci nikdo bránit, aby filmoval, ale podporu z registračního fondu nedostane. Jelikož vedle oněch Kč 80.000.— dostává film po dohotovení zpravidla ještě Kč 60.000.— další podpory (a někdy, jako na příklad „Maryša“ nebo „Janošík“, ještě další příspěvek), je na bílé dni, že žádný výrobce nebude filmovat námět, neschválený sborem, jelikož podpora Kč 140.000.— představuje značné procento výrobních nákladů, pětinu nebo i čtvrtinu.

V této praxi je především zásadní chyba: nikdo nemůže podle libreta tušit, jaký bude film. Může být špatné libreto — a dobrý režisér z toho udělá pěkný film. A dejte špatnému režisérovi sebe lepší námět, tak jej přece dokáže zkazit. Členové

Filmového poradního sboru se prostě povýšili na proroky. Jen prorok může uhadnout, bude-li z libreta dobrý film, normální člověk tuto schopnost nemůže mít. Tento sbor proroků, kdyby se mu byl někdy dostal do ruky na příklad Bedřich Smetana, byl by mu přátelsky poklepal na rameno a prohlásil: „Mistré, slyšeli jsme, že chcete dělat nějakou muziku na motiv Vltavy. Nám se zdá ta Vltava nějak špinavá. Nemohl byste raději něco složit na Mži nebo na Sázavu?“ Ti pánové nechtějí chápat, že libreto není pro filmového režiséra o mnoho víc než motivem.

Avšak, konec konců, řekli jsme si před rokem: je to sice chyba, ale snad se podaří tak aspoň vymýtit z českého filmu banálnost, hrubost, hloupost, a řekneme si to upřímně, jistou slabomyslnost. Proto jsme se ze začátku dívali na některé omyly Filmového poradního sboru blahovonně. Ale jak to vypadá teď? Jak vypadá libreto „Komediantské princezny“, které sbor proroků schválil? Poslyšte sami: do venkovského města přijede loutkové divadlo. Otec, dcera a její bratranec. V tom městě žije bohatý továrník, vdovec, který má malého chlapce. O tohoto továrníka se uchází nějaká rozvedená paní, a za zetě ho chce získat také paní starostová. Obě tyto dámy mají zároven v majetku pozemky, na nichž je kaolin, který onen továrník potřebuje, a odmítají mu je prodat, jestliže nevyhoví jejich přání. Ale továrník se rozhoduje pro dceru loutkaře, protože ta dívka se zalíbila jeho synáčkovi, a mladý loutkař se zase ožení s dcerou pana starosty. To je myšlenkové jádro libreta, jehož autory jsou páni J. Gerstel a E. Brožík. Škoda, že není možné vyličit všechny nehoráznosti a psychologické nemožnosti tohoto námětu. To se musí vidět.

Filmový poradní sbor, který toto schválil, zamítl zároveň v poslední době několik návrhů na zfilmování her a románů známých českých spisovatelů. Zamítl na příklad letos Mařánka a Tetaura. Neuznal za dobré filmové náměty hry, které měly velký úspěch na jevišti, a neuznal původní libreta takové spisovatelky jako je Tilschová, neuznal námět F. Götze. Zato uznal „Komediantskou princeznu“, kde to přímo hřýí hospodskými scénami, kde je hlavní událostí, jak opilec demoluje hospodu. Tomu říká Filmový poradní sbor „vylučovat banality a hrubosti“? A co bylo banálního a hrubého na námětech Tilschové, Götze, Mařánka a Tetaura?

Otázka tedy je: nač je Filmový poradní sbor? Aby pomáhal oprostít český film od banálnosti? Nebo aby tu banálnost schvaloval? V poradním sboru jsou zástupci ministerstva obchodu, školství a zahraničí. Jsou tam dále zástupci filmových výrobců, ředitelů kin, filmových půjčoven a filmových pracovníků, to jest herců, režisérů a jiných. Jakým právem troufají si tito pánové posuzovat kvality románů nebo hry? Velká vina je na zástupcích ministerstva školství; jak může delegát ministerstva školství a národní osvěty trpět, aby pánové z filmových půjčoven, biografů a atelierů posuzovali českou literaturu?

Filmový poradní sbor snad namítne, že tyto náměty dodalo mu jeho Studio a že je měl doporučit výrobcům k zfilmování, kdežto ty druhé dodali výrobci sami a sbor je jen schválil. Ani tato námitka neobstojí. Poradní sbor nemůže se jednou skládat z mudrců, jimž je každá dobrá věc podezřelá, a po druhé z dobráčků, kteří schválí všechno, co se jim podstrčí. Tato obojaká politika musí přestat. Nelze trpět, aby se peníze z registračního fondu, které jsou přece do značné míry peníze veřejnými, strkaly do každé slátaniny, a na druhé straně aby se dobré věci zabíjely rozhodnutím sboru, který k tomu nemá vůbec žádné kvalifikace.

A. J. Urban.

politika

Occidentalis:

Řeči ke sto milionům

O svobodě.

Anglický rozhlas získal si proslulost svými přednáškovými cykly, v nichž vyčerpává problémy současnosti v projevech nejvýznamnějších anglických osobností. Jedním z těchto cyklů byla serie třinácti přednášek „Svoboda“, která je mohutným vyznáním demokracie, vysloveným representantů největší demokracie na světě. K deseti milionům abonentů anglického rozhlasu a ke sto milionům obyvatel britského im-

peria mluvili tu národohospodáři, básníci, poslanci, biskupové, členové aristokracie i demokratičtí spisovatelé o základním předpokladu demokratického života, o volnosti tisku, o svobodě shromažďovací, svobodě náboženské, svobodě zakládání politických stran, nezávislosti justice a všech ostatních základních občanských svobodách, které si demokratický anglický duch vybojoval za celá staletí, a bez nichž anglický život není dnes vůbec myslitelný.

Přinášíme několik myšlenek z těchto projevů, které jsou nyní přístupny právě vydanou knižní publikací celého cyklu. („Freedom“, A Series of Broadcast Talks, George Allen and Unwin LTD., London 1936.) Všimáme si této knížky v několika krátkých úryvcích nejen pro jejich myšlenkový obsah, a pro jejich otevřeně vyznání k demokracii, nýbrž i proto, abychom ukázali, jak odvážný, aktuální a otevřený je britský rozhlas ve srovnání s rozhlasem naším. Sirové a členové poslancecké sněmovny se tu vyslovují s otevřeností proti způsobu vlády Hitlerovy, Mussoliniho i Stalinovy. Vynikající politické osobnosti se nejen s nadšením vyznávají pro demokracii, nýbrž neváhají ani otevřeně kritisovat nedostatky svobody v dnešní demokracii s otevřenou ironií. Nejdůležitější poznatek z tohoto cyklu je uvědomení, že svobody není v žádném stadiu vývoje lidské společnosti plně dosaženo. Svobody není nikdy dosti a každé období musí si vydobývat nové svobody. Pojem svobody nepředstavuje žádný stav definitivnosti nebo ustrnutí v určitém stadiu, nýbrž představuje stálý zápas, stálé hledání, a stálé nové dobývání.

Mluví anglický sir.

Zápas o svobodu podobá se navlas každému jinému zápasu o dobrou věc: je bojem, který se nikdy nekončí. Je naprosto chybou se domnívat, že se svoboda podobá pohodlné lenoše, kterou si člověk koupí anebo objedná a v níž pak pohodlně sedí po celý zbytek svého života. I ve svém individuálním životě jsme ustavičně v nebezpečí, že se staneme otroky svých vlastních zvyklostí, otroky svých povolání, svých předsudků, svých sympatií a antipatií. Já na příklad jsem otrokem tabáku ve své dýmce a také velice šťastným otrokem pout svého domova. Všechna tato otroctví však si ukládám sám sobě a kdybych nechtěl platit jejich cenu, mohl bych se jich zbavit. Přemýšlím-li však o nich, dospívám poučení, že i otroctví je velice důležitou součástí dokonalého života. Osobním pozorováním jsem dospěl i k tomu, že některé velice šťastné životy jsou založeny na osobním podrobení určitým náboženským názorům. Každé z těchto druhů otroctví však musí být naprosto dobrovolné a tomuto dobrovolnému otroku nesmí nikdo odírat právo na útek. To je věčný paradox svobody.

V devatenáctém století jsme cítili potřebu toho mnoho namluvit o svobodě a volnosti, a přece jsme tenkrát měli daleko více svobody, nežli dnes. Byli jsme neobyčejně pyšní na skutečnost, že celý svět nám záviděl naši anglickou svobodu. Sesazení králové, političtí uprchlíci, pronásledovaní revolucionáři, židé, prcháající před pogromy, všichni byli u nás vítáni. Všichni nám přinášeli svůj přínos k naší národní povaze a přinášeli chudobu i bohatství. Na tuto svobodu jsme již zapomněli, dnes jsme se zbavili německých číšníků a kaderníků, a za to máme milion svých nezaměstnaných, kteří v odvetu byli zbaveni možnosti pracovat v zámořských zemích. Je bláhové domnívat se, že něco takového se dá snadno napravit.

Trvá to celá století, než si vydobudeme maličko svobody a stačí několik minut k jejímu zničení.

Bojovali jsme celých tisíc let, abychom získali právo vládnouti sobě sami, a za krátkou dobu života mého a vašeho jsme si získali dovršení těchto svobod, práv všeobecné výchovy a všeobecného hlasovacího práva. A díváme-li se na to s historické perspektivy, uvidíme, že tyhle dvě věci jsou tak nové jako poslední tvary dámských klobouků. Bude to trvat opět tisíc let, než se naučíme, jak se má ve skutečnosti těchto svobod užívat a než se nám podaří získati z nich plný prospěch. Máme v Anglii stále ještě dětskou demokracii, která trpí ještě demokratickými spalničkami a planými neštovicemi. Dnes je svět ve zmatku. Mezinárodní obchod skoro zanikl, životní standard je dnes daleko nižší, než by měl být, a v jiných zemích stojí na ještě ubožejší úrovni. K nápravě tohoto stavu se vyzkoušely už kde jaké politické myšlenky, jež si můžete představit, kromě myšlenky jediné: kromě svobody. Můžete si představit, jakou radost mi způsobilo, když jsem slyšel, že britská rozhlasová společnost se rozhodla, že by deset milionů jejích abonentů mělo slyšeti něco o svobodě. Britská rozhlasová společnost má sama pramálo svobody a také jsem neměl dojem, že by někteří z pozvaných řečníků byli povoláni právě mluvit o svobodě. Ale to je jen podrobnost. Jestliže budeme znovu probouzeti v lidech zájem o téma svobody, jistě z toho vyplyne veliké dobro.

Nevidím ve svobodě své osobní právo dělat, co se mi zachce, nýbrž spíše právo svých čtyřiceti milionů spoluobčanů, sloužit si navzájem. Jistě jste si už povšimli, že jediní lidé, kteří myslí na všechny, jsou individualisté. Kolektivismus je věc obmezená, která se zabývá jen sekcemi, skupinami, oddíly, třídami a maličkými sobeckými zájmy, kolektivismus je negací svobody. Devatenácté století postupovalo na základech individualistických a jemu vdčíme za všechno, co víme o blahobytu a pokroku. Základním předpokladem devatenáctého století byla svoboda, a od něho máme svobody občanské, svobody projevu, svobody tisku a úplné svobody náboženské.

Měli bychom se každý den zamyslet alespoň na několik minut o ceně svobody a na tuto chvíli se nezaměstnávat cenou slanečků, rychlostí automobilů, valutními kursy a asanací špinavých čtvrtí. Měli bychom tehdy myslet jen na svobodu, na to, kolik podává radosti ze života, jaká je její cena morální, jak přispívá k vytváření mužných charakterů, jakou je inspirací a kolik je v ní božské síly. Pak, chceme-li, můžeme se vrátit ke svým slanečkům, automobilům, kursům a uličkám. Nebudeme však jistě už dělat ve svých povoláních tolik hloupostí, jako jsme jich dělali v posledních dvaceti letech, kdy jsme zapomněli na cenu své svobody.

(Sir Ernest J. P. Benn.)

Přednáší politický spisovatel.

Bylo dobrou myšlenkou, že téma svobody bylo letos spojeno s oslavou výročního dne sv. Jiří a výročního dne Shakespeara. Je dobře, že myšlenka svobody, která nám byla vždycky věcí tak samozřejmou, se znovu předkládá anglicky mluvícímu světu v nových a silných projevech.

Jestliže dnes se snaší množství výtek na mírové smlouvy, je třeba upozorniti na to, že do dnešního politického světa přibyly nové složky, které státníci západních států nemohli předvídati. Těmito dvěma složkami jsou dvě mocné síly, ve své podstatě sobě navzájem naprosto nepřátelské, po jedné stránce však naprosto shodné. Obě dvě zamítají svobodu. Je těžko vysloviti obě tyto síly v jediné větě: je to komunismus

a nový nacionalismus. Komunismus podřazuje všechno třídnímu boji — vášnivý nacionalismus podřazuje všechno službě vlasteneckému státu. Bolševická revoluce pomohla všude k moci vládám protibolševickým a protirevolučním. Můžeme říci, částečně jako žert a částečně jako kus pravdy, že Lenin byl stejně otcem signora Mussoliniho jako pana Hitlera. Nebyli to jistě muži obyčejní, tito self-made Caesarové, kteří se stali každý ve svém prostředí vítězným protikladem komunismu. Jejich principem však přece jen nebylo zmocnění se pouze vší moci a zničení celou opozicí. Stejně jako pro bolševiky bylo jejich cílem potlačit a naprosto zmařit to, co pro nás představuje politickou svobodu. Ani signor Mussolini, ani Herr Hitler nebyli snad vedeni pouze osobní ctižádostí jako tolik starých despotů. Domnívali se však, že slabosti demokracie znehodnocují rasu a desorganizují historický stát.

Přesto však, že svoboda byla vybičována od tolika národů a na tak velkém kuse zeměkoule, odmítli jsme my, Angličané, stejně rozhodně komunism i nový nacionalism. V této situaci, uprostřed tohoto dvojího útoku na svobodu, je však už nejvyšší čas si uvědomiti, jakou cenu mají dnes tyto anglické ideály, kterých se tolik generací drželo vášnivěji než života. Jeden z našich básníků nazval tyto ideály „the heavenly beauty of the good old cause“ (tyto dobré staré věci jsou nebesky krásné). Věříme ještě v tuto věc svobody z celého srdce a z celé duše? Věříme podnes, že mají tuto cenu nejen pro naši vlastní zemi a pro společnost, mluvící anglicky, nýbrž i pro ducha celého lidstva a pro budoucnost civilizace? A věříme-li v to, co máme dělat, abychom si tuto svobodu udrželi?

Bohudík není u nás nejmenší pochyby o tom, jak odpověděti na první otázku. Není třeba vysvětlovati nám ani nikomu z anglicky mluvícího světa, že jde o svobodu. Věc svobody není jen věcí naší víry, nýbrž i otázku naší existence. Rozhlédneme-li se, je nám jasno, že život by nestál za žití bez naší svobody, a že Anglie v nejšířím slova smyslu by bez ní nemohla existovati. Všechno toto bylo jasné již dříve, než se v tomto století na mnoha místech svoboda zhroutila, a těmito událostmi jsme ve své víře ve svobodu nebyli otřeseni, nýbrž ještě více utvrzeni.

V zemích nesvobody.

Uvědomíme si cenu svobody nejlépe tehdy, srovnáme-li se se státy, u nichž svoboda padla. Především se to týče práva a justice. Od vydání Magny Charty jsme rozvíjeli po celých sedm set let stupeň po stupni největší věc na světě, rovnost před zákonem pro všechny třídy a pro všechny osoby. Jsme bezpečni a nikdo nás nemůže libovolně zatknouti aneb uvězniti. Nikdo z nás nemůže býti zbaven svobodného nakládání se svým majetkem, a nemluvím ani o tom, že nikdo nemůže býti zbaven života, pokud se tak nestalo po provedení řádného procesu, nepodléhajícího žádným tajným vlivům, a při němž jsou poskytnuty všechny záruky naprosto nestranné justice. Nikdo z nás nemůže býti zatčen na pouhé administrativní nařízení. Nikdo nemůže býti tajně odvečen a odstraněn někde v temnu způsobem, že by ani nejbližší osoby se nedověděly, co se s ním stalo. Srovnáme tyto právní a justiční jistoty s praksí kteréhokoliv despotického režimu, kde stát se násilně vtírá do domácích věcí, kde lidé jsou pod stálým dozorem, jsou špehováni, zatýkáni i z pouhého podezření, že si myslí něco nepřátelského, kde řádí tajná policie, kde jsou ukládány tajné tresty, straníci jsou pronásledováni a celá atmosféra je nasycena násilím a podrobeností. V takovém státě muž ani žena nemůže už ani pokládati vlastní duši za svůj majetek a neodvážá se ani uprostřed svých rodin

vyslovit nějaké myšlenky, neposlušné režimu. To je praktickým důsledkem ztracené svobody, a myslím, že sotva kdo mezi námi by chtěl jít po stopách těchto nových tyranů.

Všimněme si jiné stránky. Pohleďme na naši politickou a duchovní svobodu svědomí a myšlení. Zde muž může říci, co si myslí, a dvojnásob má možnost využití tohoto práva i žena. Máme svobodu řeči, svobodu shromažďovací, svobodu tiskovou a vydavatelskou nejen pro knihy, nýbrž i pro pamflety, která je klíčem ke všem svobodám ostatním. V jedné z nejkrásnějších pasáží celé anglické prózy dožadoval se svobody necensurovaného tisku John Milton. Může se poukazovat na různá zneužívání žurnalismu ve všech demokratických společnostech. Není pochyby, že to je vážná otázka, ale koneckonců máme všichni takové noviny, jaké si zasloužíme. Můžeme si kupovat list, jaký se nám líbí. Můžeme si kupovat více než jedny noviny a srovnávat je. A podíváme-li se na špatnosti servilního tisku v diktaturách — budeme ještě pochybovat o tom, že u nás se dociluje správné rovnováhy? Ať je diktátorská vláda jakákoliv, musí používat cenzury tisku stejně jako tajné policie a jako bezprávného zatýkání osob. Nejvážnější námitkou proti novinové cenzuře je, že vám přináší noviny, které jsou nuceny především vám věci zatajovat, místo aby vám je sdělovaly. Není vám dovoleno poznati plnou pravdu o otázkách vnitřních a ještě méně se dovíte o mínění zahraničním. Ve státech, v nichž je cenzura, se vám sděluje pouze to, co úřady pokládají za dobré pro vás — a především to, co pokládají za dobré pro sebe. To není jen velmi špatné, nýbrž je to i velmi nudné. Všimněte si však, že právě to je životním předpokladem všech nových autokracií: každá z nich musí mít v ruce absolutní možnost vybírat nebo potlačovat fakta, zakazovat každou kritiku, regulovat veřejné mínění a jedním slovem mařiti všemi způsoby právo na jakoukoliv opozici.

Dochází však ještě k horšímu zlu. V diktaturách se cenzura vztahuje i na knihy a na pamflety, stejně jako na noviny. Všem nezávislým filosofům, historikům, politikům a myslitelům o osudech civilizace se vkládá do úst roubík. Každý profesor je člověkem pod dozorem, nesmí zastávat jakékoliv stanovisko, nýbrž pouze takové, které se zdá prospěšným úřadům. Žádná nová myšlenka, která není v souhlasu s tímto, nesmí přijíti na svět. Kterýkoliv myslitel o lidských věcech a institucích minulých, přítomných i budoucích nesmí dospěti k žádnému závěru, který nechutnal úřadům, a rozhodně jej nesmí dáti do tisku. To je překážkou samotného lidského pokroku a je to nebezpečím pro zájmy míruplného vývoje civilizace.

(J. L. Garvin.)

Skeptické katolické stanovisko k otázce svobody.

Byl jsem speciálně pozván, abych v této debatě o otázkách svobody přispěl se svým stanoviskem katolíka. Raději bych tu psal svůj názor jako Angličan, jako zastávce věrné národní tradice, která se snad neprojevuje tak jasně v politice, jako v životě a literatuře. Kdybych se chtěl odvolávat na opravdového ducha anglické svobody, odvolával bych se patrně k Samu Wellerovi z „Pickwicků“, třebaže se neztotožňuji s názorem tohoto myslitele na zákon „Měj Svou Kastu“, který se pedantsky nazývá Habeas Corpus. Jestliže však už jsem byl přímo otázan na své náboženství, to jest na svůj názor o srchované pravdě, musím podat svědectví: i když by se toto svědectví zdálo zcela nepopulární. Mnoho upřímných a inteligentních čtenářů bude patrně očekávat, že ve věcech svobody bude katolík mít určité pochyby a bude se poněkud

omlouvati. Já však naprosto necítím potřebu nějak se omlouvat a nemám o věci nejmenších pochybností. Povím zcela přímo, že katolicismus vytvořil anglickou svobodu; že svoboda potrvála stejně dlouho, jak dlouho potrvála víra; a že, je-li pravda, že mizí všechna víra, zmizí i naše svoboda. Pravím-li něco podobného, nemohu očekávat, že většina z vás bude se mnou souhlasiti: kdybych však tvrdil něco jiného, nemohl bych žádati, aby mne někdo z vás respektoval. Abych přistoupil k věci, souhlasím naprosto s těmi znamenitými řečníky, kteří chválili naše parlamentní a zákonné záruky a kteří se ztotožnili s ideálem svobodné země a zákonného procesu. Nikdo nemůže popřít, že porota, parlament, a naše občanská práva byly častou hradbou proti tyranii. Nikdo však také nemůže popřít, že porota, lidoví zástupci a zákony jsou původu katolického a že byli v celém svém rozsahu zřízeny v dobách čistě katolických. Poroty jsou přibližně stejně staré jako křesťanství; parlamenty přišly ze středověkého Španělska; a mniši volili své opaty daleko dříve než byli politici voleni od širokých davů. A jeden velký protestantský historik napsal, že římstí kněží mají zásluhu o zlatý věk obecného práva. Jejich dílem je základní pojetí *Liberty and the Law*; člověk svobodný, stojící pod ochranou zákona. Celý moderní svět, který zapomíná na tuto svobodu, ztrácí se v anarchii a tyranii.

Když již vystupuji na veřejnost, dovoluji, abych teď podnikl všeobecný útok. Řekl jsem, že nepopírám, že svobody a parlamenty pomohly svobodě. Řekl jsem také, že poroty a parlamenty vzešly ze staré katolické civilizace. Neocekávejte však, že já, anebo nějaký jiný katolík, připustím, že moderní svět vzešel z renaissance a z reformace, že moderní svět přidal lidem svobody: odpovídáme, že skoro zrušil všechnu svobodu. Abych se udělal ještě nepopulárnějším, chci prohlásiti, že v nekatolických zemích, jako v Americe, Prusku a Anglii, je svoboda skoro zničena. Pan Baldwin, k němuž mám velice vřelý obdiv, prohlásil, že svoboda jest vzduch, který dýcháme: je-li to pravda, zdá se mi, že musím mít pocit poněkud astmatický.

Jen neuvěřitelně nevědomí lidé mohou ztotožňovati katolicismus s fašismem nebo s jeho pruskou parodií. Papež znovu a znovu protestoval proti celé teorii totalitního státu, tím vyjádřil obecný katolický názor. Já osobně nenávidím režim Hitlerův, a většina katolíků má stejné pochybnosti i o režimu Mussoliniho. Dovolte, abychom přiznali, že tyto cizí systémy jsou tyranii. Domníváte-li se však, že obyčejný Ital by si připadal v dnešní Anglii jako ve státě svobody, byli byste jeho odpovědí velice překvapeni. Patrně by poprosil, aby ho přivedli zpátky do jeho tyranie, jež mu dovoluje trochu svobody alespoň v jeho obyčejných lidských záležitostech. Kdyby Mussolini zakázal všechny loterie jako my zakazujeme irské sázky, domnívali by se všichni Italové, že se Mussolini zbláznil. Nejen obrazně, nýbrž fakticky a medicínsky řečeno, že se zbláznil. Před více než deseti lety však velká americká demokracie prohlásila, že pít víno je zvrhlostí: že víno, které Kristus udělal z vody, je jed, zakázaný na všechny časy a všem lidem. Anglický parlament, který je pověstný svým smyslem pro kompromisy, rozhodl, že víno není jed, jestliže je za pět minut tři, že však se stává jedem pět minut po třetí. Kdybyste však pověděli kterémukoliv normálnímu Italovi, že víno je jed pět minut po třetí hodině noční, řekl by patrně pouze: „Jaké neštěstí, že i zdravý rozum Duceho se zhroutil pod následky této strašné mezinárodní krise.“

Pan Chesterton využívá svobody éteru.

Každý člověk si něco myslí: dokonce i moderní historikové. Co však si myslí, tvrdí-li nám, že svoboda počala po reformaci a vyrostla v moderním světě? Tato svoboda se zapo-

čala v sedmáctém století tak zvanou „svobodou prorokovati“. Také pan H. G. Wells tím získal svobodu prorokovati. Z toho se vyvinula svoboda kázati a speciálně svoboda tisku. Zapomnělo se však na svobodu života, svobodu živobytí, svobodu volné volby v denních věcech, svobodu mít svůj vlastní dům a vlastní tělo a duši. Poreformační svobody zaručily, že každý smí napsati pamflet, že každý může být vůdcem strany, každý smí vydávati noviny a každý smí založiti sektu. Důsledkem toho všeho však je, že daleko široko jsou lidé, kteří nemají statek, nemají obchod, nemají svého náradí, nemohou si vypít svou sklenici piva a nemohou sázeti na koně. Prosím vás, abyste se na tohle docela obyčejně podívali s hlediska prostého člověka, chudáka, který kope zemi, nosí zavazadla nebo skládá cihly. Přistoupili byste k němu a řekli mu:

„Je pravda, že jenom sloužíš, a že máš strach, abys nepřišel o místo. Je pravda, že nesmíš pít, jako pili tví otcové. Nesmíš také hrát hazardní hry, protože se tví zaměstnavatelé bojí, abys neprohrál své peníze. Je pravda, abychom to řekli stručně, že všechny tvé obyčejné lidské zvyklosti, které jsou částí historie, byly náhle zakázány. Přeješ-li si však založiti novou sektu na základě nějakého přehlédnutého místa v evangeliu sv. Pavla nebo v Knize soudců, máš plnou volnost tak učinit. Přeješ-li si napsati pamflet o „polygamii a pokroku“, nebude tě nikdo stíhati. Pozvedni tudíž své srdce a srovnej tyto svobody, které ti připravila tvá země, s tyranii zemí cizích.“

Mám ještě říkat, že z toho nesmyslu ztrácím trpělivost? Kolik lidí ctí potřebu zakládati sekty, psáti pamflety nebo státi v čele politických stran? A kolik naproti tomu milionů lidí, členů této smutné rasy, by rádo mělo nad hlavou střechu bez starostí o zaplacení činže, pěstovalo by rádo brambory pro svou rodinu a ne pro nějakou firmu, a těšilo by se z úlevy při zábavách a sportu místo lopotné práce? Mám jakýsi smysl pro lidská práva: mám však daleko silnější smysl pro lidské potřeby. Dnešní postupující svoboda obětovala obecná práva a potřeby lidí ve prospěch potřeby několika málo jednotlivců projevovati své mínění. Svobodu dostali pouze lidé jako já a nikdo jiný. Přál bych si, aby proti tomu byla oposice. Daleko silnější oposice než ji máme dnes. Pokládáme dnes za věc docela přirozenou, že jsou chudáci, kteří nemohou poslati děti do školy, nemají peníze na lékaře, a nemají doma haléře. Uplatňovali jsme věci ekonomické proti etickým; kázali jsme, že obchodnímu podnikání se nekladou žádné meze. Výsledkem toho je strašná nerovnost mezi bohatými a chudými, mezi majetnými a nemajetnými. Středověký svět pomalu udělal z nevolníků sedláky. Moderní svět s podivuhodnou rychlostí udělal ze sedláků opět nevolníky. Monopoly a kapitály, ovládané bez jakékoliv morálky, udělaly z vydobyté svobody nesmysl. Každý Angličan má právo projevovati vlastní mínění: ale přibližně pěti milionářům patří všechny listy, v nichž je možno mínění projevovati. Parlament vydává zákony: a nad parlamenty vládnou nekontrolované kapitály politických stran. Angličané byli dříve volnější, nežli jsou dnes. Dnes mají na ně vliv anonymní a proto také anarchistické vlivy. Monarchie, aristokracie a demokracie byly odpovědné formy vlády; všechny tyto vlády se však dnes zhroutily před plutokracií, jež představuje neodpovědný způsob vlády. K tomu ke všemu došlo, protože jsme se odchýlili ve třech základních bodech od staré morálky. Předně tím, že jsme proti starým zvyklostem podporovali pouhé časové nápady. Za druhé, že jsme dali státu příliš těžkou hlavu a zavedli tyranii kapitálu, která nepodléhá žádným zákonům. A ze třetí, že jsme zapomněli, že není víry ve volnosti bez víry ve svobodnou vůli. Materialism vyústuje v otročský fatalism dnešního světa.

(K. G. Chesterton.)

Názor spisovatele: George Bernhard Shaw.

Kdo je dokonale svobodný člověk? Zřejmě že člověk, který může udělat, co se mu líbí, kdy se mu to líbí a kdekoliv se mu to líbí, anebo, zachce-li se mu, také to neudělat. Takových osob však není: takový člověk vůbec nemůže existovati. Ať chceme nebo nechceme, musíme každý třetinu svého života prospati, musíme se mýti, oblékati a svlékati, musíme ztráceti čas jídlem a pitím, a stejně mnoho času přecházením s jednoho místa na druhé. Celou polovinu dne jsme otroky různých nezbytností, jimž se nemůžeme vyhnouti, ať už jsme panovníky s tisícem otroků nebo obyčejnými dělníky, jimž otročí jejich ženy. A kromě toho musí ženy otročit tím, že rodí děti. Těmto přirozeným pracem se nemůže nikdo vyhnouti. Z nich však vyplývají nesvobody jiné. Protože jíme, musíme i opatrovati si potravu; protože spíme, musíme mít postele. A postel musí stát v domě s kamny, a kamna potřebují uhlí; a když chodíme ulicemi, musíme mít šaty, abychom skryli svou nahotu. Potravu, domy a šaty je možno zhotovovati lidskou prací. Tyto produkty se však dají také ukrásti. A mohou být také zhotoveny jiným mužem, ženou nebo dítětem, podaří-li se vám získati nad nimi nadvládu buď násilím, lstí nebo nějakým trikem. Anebo tím, že jim namluvíte, že je jejich náboženskou povinností obětovati svou vlastní svobodu ve váš prospěch.

Úsilím každé početné vlády by mělo být, abyste nemusili pracovati osm až čtrnáct hodin denně, když by k výživě vaší a k výživě vaší rodiny dobře stačila práce jen poloviční anebo práce ještě kratší. Lituji však, že musím prohlásiti, že úsilí nejnovějších vlád je pravý opak. Z otročují vás stále více a nazývají to svobodou. Regulují však vaše otroctví také tím, že udávají lakotě vašich zaměstnavatelů určité hranice. Když se zjistí, že práce s otroky, jako jimi byli černoši, přijde dražší nežli moderní otroctví mzdové, zruší otroctví tělesné a ponechají vám svobodné rozhodnutí, zůstatí bez práce nebo si nalézti toho či onoho zaměstnavatele. A to se nazývá slavnostním triumfem svobody. Stěžujete-li si, slíbí vám, že napříště povedete vládu nad celým státem sami. Redukují však tento slib ihned tím, že vám dají pouze hlasovací právo a že každých pět let nebo podobně vypíší všeobecné volby. Při volbách požádají dva z jejich bohatých přátel o váš hlas: a vy máte volnost vybrati si z nich jednoho proti druhému: tato volba však vás neudělá svobodnějším, než jste byl předtím, protože nezkrátí vaši pracovní dobu ani o minutu. Noviny však ujišťují, že váš hlas rozhodl o volbě.

Poslední z velkých židovských proroků, gentleman se jménem Karel Marx, ztrávil svůj život důkazem, že moderní mzdové otroctví se vši svou sobeckou krutostí nenarazí na žádné hranice, neomezí-li je zákon. Můžete se sami přesvědčiti, že tento stav vyvolává ustavičné občanské války, zvané válkami třídními mezi dělníky a jejich zaměstnavateli, organizovanými jednak v odborových orgnisacích, jednak v organizacích zemědělnatelských. Svátý Thomas Moore, jenž byl právě kanonizován, byl toho názoru, že nikdy nedojde k míruplné a klidné společnosti, neskončí-li se tento zápas zrušením vzájemného otroctví, až každý bude nucen dělat sám kus práce na světovém díle, vlastníma rukama a mozkiem, a pokud to nebude přesouvatí na někoho jiného. Spisovatelé, kteří protestují proti tomuto stavu věcí, jako Voltaire, Rousseau a Tomapine ve století XVIII., Cobbett, Shelley, Karel Marx a Lassalle ve století XIX. a Lenin nebo Trocký ve století XX., jsou nazýváni atheisty, zvrhlíky, vrahy a podlými chlapy: a leckde se trestá žalářem kupovati nebo prodávati jejich knihy. Jestliže někdo z jejich žáků organisuje nějakou revoluci, pustí se Anglie ihned proti němu do války a půjčí

peníze druhé straně, aby přinutila revolucionáře zavést zase bývalé otroctví.

A teď, než odejdu, chci vám ještě položit otázku, abyste si ji rozmyslili. Kdybyste si mohli vybrati, chtěli byste raději pracovati denně osm hodin a odejít na pensi v pětadvaceti letech, anebo byste chtěli raději pracovati denně čtyři hodiny a zůstatí ve svém místě do sedmdesátého roku? Neuposlejte mi odpověď na tuto otázku, ale prosím vás, promluvte si o tom se svou ženou.

G. B. Shaw.

G. K. Chesterton:

Anglie a její nový král

Měl jsem čest — jenom jednou — mluvit s tím, který je dnes mým králem, na dîner „Literary Fundu“, dobročinného fondu pro spisovatele, nucené „potýkat se s existenčními těžkostmi“. A právě teď se cítím takovým spisovatelem, nuceným potýkat se s nejednou těžkostí, když se pokouším popsat něco tak nepopsatelného, jako je Anglie a hluboká popularita anglické monarchie. Mluvil toho dne stejně, jak jeho otec, jeho děd a praděd mluvivali v dřívějších letech na témž dîner, a potom dodal stejně vážným tónem: „Musím dodat, že oni všichni zde měli stejný proslov jako já.“ A toto je dvojnásob symbolické. Především proto, že to dokazuje, že moderní monarchie setrvává, co se týče akce, v tradici, nebo (a to bývá často ještě významnější) v nečinnosti. A za druhé proto, že je to znamením, že monarchie přes to je odrazem každé generace. Neboť stěží si dovedu představit, že princ Albert by byl mohl takto zažertovat o svém otci; a Jiří V. by si to možná byl dovolil v malém kroužku svých známých, jistě však nikdy veřejně. Taková duchaplná nezpůsobnost je typickým projevem nového světa. Nový anglický král vždycky byl, i ve svém zevnějšku, reprezentantem mladých lidí své doby. Ale je také reprezentantem svého národa, a je to národ tak zajímavý, že člověk jej chápe tím méně, čím více jej miluje.

Ve věcech, týkajících se politiky vnitřní, vypadá problém, očekávající vladaře prodchnutého duchem své doby asi takto: v některých státech, z rozličných důvodů, politikové jsou nepopulární; v Anglii nepopulární je politika a politikové jsou tam zvláštním paradoxem o nějaký ten odstín populárnější, než by byli, kdyby populární byla politika.

Král je hlavou společenského života a společenský život u nás zastihuje politiku. Poslední král měl velmi veliký vliv prostě proto, že byl výborným střelcem. Při tom však Anglie je více, než se obyčejně myslívá, ovládána tím, co by bylo možné nazvat „permanentním oficiálním světem“.

Tímto způsobem vyvažujeme my, v Anglii, obtíže parlamentní vlády, obtíže, které v Americe vyvažuje presidentská iniciativa Nejvyššího dvora. Král je první z „permanentních oficiálních osobností“. Jeho ministři mu radí, ale často radívá také on jim, a to silou své neměnitelnosti.

Tyto dvě funkce jsou pravým úkolem královské moci v Anglii a obě znamenají úmyslně nepřímý vliv. Král může mít svou osobní politiku, ovlivňující veřejný život. Tak poslední král měl jakožto hlava společenského života úplně jasnou politickou linii odporu proti modernímu uvolnění společenských mravů; byl nesporně tím, čemu se všeobecně říká „regulérní typ“.

Ale jádrem problému je toto: u krále Jiřího to bývalo přesvědčení, ale také tradice, a hlavně jediná tradice, ideál, který byl kdysi společný všem. Nový král stojí tvář v tvář světu s mnohými ideály, pohlížejícími za obvod nelítostné

a zarážející skutečnosti. Nevíme, kterou cestu si zvolí. Ať tak nebo tak, jistě nerozpoutá žádné veřejné hnutí, jak to udělal americký president, ale strana, ke které se přikloní, bude mít neobyčejnou výhodu. A to platí o politice vnitřní stejně jako o politice zahraniční.

Starý anglický systém politických stran je ještě zchátralejší než v Americe. Máme ve zvyku posmívat se Francouzům pro zmatenost jejich politického života, ale náš úděl není o nic lepší. Stejně je tomu v Anglii i jinde, v otázkách morálních a hospodářských. Nejen že dnes již nejde o volbu mezi torysmem a liberalismem, nebo mezi torysmem a labourismem, ale nejde již ani o volbu mezi socialismem a kapitalismem. Ostatně slovo socialismus dospělo k tomu, že neznámená téměř již nic více než sentimentalismus. Socialista je člověk, který není ani dosti odvážný, ani dosti logický sám se sebou, aby si řekl, že je komunista. Pravý zájem tkví v dějinách a ve filosofii krise. Znamená krise, že dnešní finanční a průmyslový svět je odsouzen ke katastrofě a že na jeho troskách musí být vybudován nový společenský život, nebo nebude mít krise na budoucnost vliv o nic větší než sněhové vánice? Snažím se položit tuto otázku naprosto objektivně, třebaže, mám-li říci pravdu, já sám, za svou osobu, se hlásím k prvnímu z těch dvou názorů. Jenže ten nový sociální život může docela dobře nebýt socialistický a velmi málo lidí v Anglii by si přálo, aby byl komunistický. Ale cítíme, že vezíme v pastí trustů a bank, a mnozí z nás se snaží uniknout z ní různými směry, ať už plánem Douglasovým, distributismem nebo tím, čemu se říká funkcionalismus. Tato slova jsou dnes nová, ale za dvacet let budou možná označovat politické strany a budou vyznamenány osobním souhlasem populárního krále.

Stejně je tomu v politice zahraniční. Máme frakci, která se dožaduje izolace Veliké Britanie a dovolává se příkladu izolované, samostatné zahraniční politiky americké. Zdá se mi, že stoupenci tohoto požadavku zapomněli zadumat se trochu nad mapou: byli by tam zjistili, že Anglie je v Evropě. Izolace americká má význam zeměpisný, ale mám dojem, že moji krajané si neuvědomili, že úplně přirozená touha nedat se stísnovat Evropou ihned probouzí touhu, nedat se v ničem omezovat Anglii. Ale takové frakce prostě je; nelze ji slučovat se žádnou politickou stranou. Máme také frakci důvěřující Společnosti národů tak upřímně, že je ochotna pustit se do nové války, aby byl zabezpečen mír. Jiná frakce by chtěla válčit s Itálií jako s imperialistickým soupeřem, jiná by chtěla válku s Německem; máme dokonce i antimilitaristy, kteří mluví o Japonsku, a jiné, kteří přísahali, že nebudou válčit již s nikým, ale mají úžasné potíže, aby neupadali do rozporů sami se sebou.

Všechny tyto směry, všechny, se mohou dovolávat nějakého ideálu; strany idealistů tedy již není. A ti, kteří si mají volit z tolikerých ideálů, stojí před drtivým úkolem: jsou nuceni uvažovat.

Právě proto můžeme v jistém novém smyslu říkat, že máme nového krále. Je nový před novými věcmi, které nelze označit žádnou politickou nálepkou. Zná mládež, slyšel o všech těch problémech a přistupuje k nim bez zaujatosti. Ale leží na něm břímě těžší, než bývalo ono staré; minulý král se musil snažit jednat co nejlépe, kdežto král nový musí rozhodovat, co je nejlepší. Jediné jisté je, že v tomto svém úkolu bude podporován národem, a to zvláště tehdy, dostane-li se do boje s oligarchiemi, neboť v podvědomí anglického národa jsou vepsána tato slova jistého slavného muže: „Parlament je parlamentem jedné společenské třídy. Král je králem celého národa.“

národní hospodář

Doc. dr. Jos. Grňa:

Právní jistota základem podnikání

Při loňských parlamentních volbách a při několika jiných příležitostech, jako když vznikla polemika okolo známého Schieszlova článku „Průmysl a politika“ v *Hospodářské politice*, se vytýkalo průmyslníkům, že sami mlčí o svém programu. Snad byly tyto výtky skutečně pohnutkou, která vedla Ústřední svaz čsl. průmyslníků k tomu, že se rozhodl konečně promluvit a jasně formulovat svá přání a požadavky. Stalo se tak obsáhlým memorandem s titulem „Průmysl k hospodářské situaci“, o němž bylo již referováno i v tomto listě.

Toto memorandum lze hodnotit se dvou hledisek, podle toho, co v něm jest, i podle toho, co v něm není. Není v něm zmínky o vlastních politických přáních, o poměru průmyslníků k dělnictvu a ke konsumentům a mnoha jiných otázkách, u nichž by se bylo na odpověď čekalo se zájmem. Memorandum se totiž vyhýbá všem otázkám vysloveně politickým a omezuje se jen na pole právní a hospodářské, takže půjde o to, zda jest aspoň toto minus vyváženo na druhé straně tím, co přináší pozitivního. Na tuto otázku jest nutno odpovědět ikladně.

Požadavky Svazu průmyslníků jsou formulovány nesporně velmi šťastně a tak, že musí zapůsobiti na všechny lidi dobré vůle. To, čeho se memorandum domáhá, nejsou totiž z největší části požadavky stavovské, a proto také většinu z nich může spolupodepsati každý uvědomělý občan tohoto státu. Jako další klad jest třeba vyzvednouti to, že memorandum neobsahuje pouhou formulaci určitých přání, nýbrž že se přináší zároveň také náměty k jejich uskutečnění, a to náměty tak hodnotné a závažné, že vedle exposé min. předsedy Hodži jest memorandum Svazu průmyslníků považováti za nejzávažnější projev tohoto druhu v poslední době.

Hodnotíme-li toto memorandum tak vysoko, neznamená to ovšem, že bychom nezbytně musili souhlasiti také se všemi předpoklady, ze kterých se v něm vychází, ani se všemi jeho závěry nebo metodami, jichž užití se doporučuje. Jisté výhrady nebude možno pominouti a mnohé tvrzení si zaslouží kritiky, ale to vše nebrání uznání věcnosti a střízlivosti, s níž jest o všech tématech jednáno, a závažnosti závěrů, k nimž se došlo.

Není možno jediným článkem kriticky probrati celý obsah tohoto projevu, a omezíme se proto jen na otázky právní, jichž se memorandum týká. I na tomto jediném úseku bude dosti dobře viděti celý postup myšlení a co jest podle názoru průmyslníků třeba zaříditi.

Memorandum hlavní důraz klade na právní jistotu. V tom jest dáti memorandu plně za pravdu, a není tedy třeba hledati v těchto požadavcích nějakou skrytou klíčku, neboť nejde zde o projev zakučeného stavovského konservatismu. Žádá-li někdo stálost právního řádu a právní jistotu, zajisté ještě proto nemusí býti konservativcem. Stálost neznamená tolik co nehybnost, neboť právní řád, který jest v organickém vývoji, jest také stálý. Jak jest ostatně viděti z jednotlivých požadavků, žádá se

právě tento organický pokrok v právním řádě, žádá se, aby byl opuštěny ustrnulé a nevyhovující formy, aby byly unifikovány zákony, aby bylo dbáno i jejich formální dokonalosti a jejich bezvadného fungování. Žádá se tedy zlepšení a pokrok, takže po této stránce může býti každý hlasatel pokroku plně uspokojen.

Také v tom jest dáti memorandu za pravdu, že předpokladem klidu a stálosti ve státě jest řádně fungující právní řád, zkrátka právní jistota, právní bezpečnost. Pod pojmem právní bezpečnosti si ovšem lidé představovali dříve něco zvláštního. Kdysi dříve se totiž králové starali o pořádek a klid v království tím, že pronásledovali loupeživé rytíře, kteří přepadali na silnicích kupce a tím podvazovali obchod; kupci by se jinak nebyli odvážili obchodovati, a proto by řemeslníci nebyli prodali své výrobky a neměli peněz k tomu, aby nakoupili obilí od zemědělců. To byl hlavní problém právní bezpečnosti ve středověku. Nebo jindy ohrožovaly zase právní bezpečnost vzpoury a revoluce s podobným výsledkem, neboť každý neklid v zemi znemožňoval jakékoliv podnikání; kdo by se byl staral o více než holý život, když každý výtěžek práce byl ohrožen a nebylo záruky, že ho bude v klidu užito?

V moderní době není loupeživých rytířů a zdálo se aspoň do nedávna, že vzpoury a pozdvižení se přestěhovaly do historických archivů, ale přes to zůstalo i dnes pravdou, že právní bezpečnost jest základem každého blahobytu. Jenže tuto právní bezpečnost již nespátřujeme jen v potlačení zločinnosti, nýbrž v bezvadném fungování právního řádu. Kdo chce prodávati, musí nejen věděti, že dostane peníze za zboží, nýbrž musí míti také možnost, aby si vypočetl, co ho bude zboží stát a co za ně může utržiti. Musí tedy věděti, které zákony platí, jaké má povinnosti a práva sám, jaké povinnosti a práva má jeho smluvník, ale musí také věděti, že tyto povinnosti lze vynutiti, kdyby nebyly splněny dobrovolně.

A proto zcela správně průmysl tvrdí, že má-li se pustiti do práce, musí míti právě tyto jistoty. Stejně jistoty musí však míti také všichni jeho smluvníci. To totiž memorandum výslovně nepovídá, ač jest to nesporně důležité, že tento požadavek právní jistoty platí nejen pro průmysl, nýbrž pro všechny vrstvy obyvatelstva ve státě, právě tak pro zemědělce jako pro dělníka, úředníka, živnostníka i pensistu. Každý vzájemný styk se totiž děje na podkladě určitého právního řádu, který platí do posledních maličkostí pro všechny a který tudíž musí býti jasný, přesný a srozumitelný, aby byl i aby mohl býti zachováván.

A tak opravdu právní jistota jest základem nejen každého podnikání, nýbrž každé činnosti, dokonce i prostého lidského soužití, a proto zcela správně memorandum Svazu průmyslníků klade tyto právní otázky na první místo.

Ale snad vznikne při tom jedna pochybnost: Což opravdu vyžaduje náš právní řád nápravy nebo zdokonalení, což opravdu není zaručeno jeho bezvadné fungování?

Bohužel jest nutno i na tuto otázku přisvědčiti, neboť stav našeho právního řádu jest opravdu neuspokojivý. Ač od převratu uplynula bezmála již dvě desetiletí, přes to se dosud ještě neřídíme z největší části svým vlastním právem, nýbrž právem rakouským a uherským. Re-

publikánští soudcové rozsuzují ještě dnes podle dvorních dekretů císařovny Marie Terezie a Josefa II., a republika požaduje od svých občanů splnění povinností podle zákonů, které vymyslel pro věrně poddané Metternich a Bach. Autentické texty většiny zákonů jsou německé a maďarské, a mnohé z nich nejsou dokonce ještě ani přeloženy, na dovršení potíží nejen občanstva, nýbrž i soudců a správních úředníků, neboť kolik lidí u nás na příklad ovládá maďarštinu? Mnohé z těchto starých zákonů však ani není možno dostat k dispozici a jest vůbec vyloučeno, aby každý úřad a každý soukromník si udržoval sbírku všech zákonů a nařízení počínaje od Marie Terezie; a tak se rozhoduje podle zákonů, ač se mnohdy ani neví, co v nich jest a zdali ještě vůbec platí.

Při tom platí jiné právo v Čechách a na Moravě, jiné na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Stejně potíže sice měli po převratě také v Rakousku, Jugoslavii, Rumunsku, Polsku a Itálii, ale ve všech těchto státech došlo již k unifikaci když ne všech, tedy aspoň nejdůležitějších zákonů, jen na nás hlavní práce stále ještě čeká. Nemluvme o politických důsledcích toho; nediskutujme o přání slovenských autonomistů po vlastním zákonodárství, když jest dnes Slovensko skutečně spravováno podle zcela jiných zákonů než české země; zůstaňme jen u stránky hospodářské a představme si hospodářský podnik, který jest rozložen na obou částech státního území. Představme si, že každá jeho část musí bilancovat podle jiných předpisů, že ujednání s dělnictvem, odběratelem i dodavatelem se řídí po každé podle jiných zákonů, že pro každou část platí rozdílné předpisy živnostenské a policejní, že spory v té i oné části soudí soudy podle jiných předpisů a v jiném řízení. Představme si, že to již trvá osmnáctý rok, a dosud není známky, že se tímto málo důstojným stavem radikálně pohne!

Ovšem že máme také již velké množství zákonů nových, které platí pro celý stát. Ale také zde slyšíme vážné stížnosti. Tak se vytýká, že mnohé z těchto našich zákonů jsou dělány tak ledabyle, že sotva jsou vyhlášeny, jest třeba je doplňovat a opravovat, a o mnoha jiných tvrdí vědecká kritika, že odporují ústavě nebo jsou jinak nevhodné nebo nedomyšlené; tak jsou jistě každému známy na příklad výtky proti zpětné působnosti zákonů.

Ale nad to se také tvrdí, že ani státní orgány těchto zákonů nedbají, a skutečně mnoho jejich nařízení bylo nejvyšším soudem nebo nejvyšším správním soudem prohlášeno za nezákonná a neplatná. Rovněž se tvrdí, že také rozhodnutí a opatření nižších úřadů nejsou často ve shodě se zákonem, že postup těchto úřadů jest mnohdy libovolný, a všeobecně se vytýká pomalé úřadování, byrokratismus a nepohyblivost našich úřadů.

Snad to vše není tak zlé, jak se to někdy líčí, ale jistě není náhoda, že právě nedávno se také ministerský předseda Hodža ve svém obšírném těmito otázkami zabýval, zjišťoval nutnost lépe dbáti předpisů ústavní listiny, pečovat o správnou funkci právního řádu, a sliboval dokonce zřízení zvláštní právní rady, která by dohlížela nad zachováváním ústavních i jiných zákonů. Tím jest tedy potvrzeno z nejautentičtějších míst, že skutečně náš právní řád nefunguje bezvadně a že jest jistá náprava potřebná. A tím jest ovšem také dokázáno, že požadavek Svazu průmyslníků po zvýšení právní jistoty není prázdňé heslo, nýbrž problém opravdu závažný.

Zbývá ovšem nejdůležitější otázka, kdo se má zasadit o to, aby byl tento požadavek, uskutečněn. Mělo by to býti povinností všech těch, kdož se přesvědčí, že tento požadavek jest nejen neškodný, nýbrž všeobecně prospěšný.

O tom není těžko se přesvědčiti, neboť se nenajde nikdo, kdo by se mohl cítiti dotčen plněním některých z těchto návrhů, jež zde byly uvedeny. Či jest snad možné, že by někomu mohlo ublížiti zřízení legislativního archivu, který by vedl v evidenci všechny platné zákony a nařízení a dával o nich informaci každému, kdo by se na něj obrátil? Nebo bude snad někdo ohrožen ve svých zájmech ideálních nebo hospodářských, bude-li uloženo státnímu úřadu, aby o jeho věci rozhodl ne až po letech, nýbrž nejpozději do 6 měsíců? Uškodí někomu, bude-li provedena ústavní listina a vydán dosud nevydaný zákon o tom, jak ručí stát za škodu, kterou způsobil veřejný úřad nezákonným výkonem veřejné moci? Či snad jest možno, že by tím byli dotčeni agrárníci nebo socialisté, katolíci nebo živnostníci, když tím bude zároveň vyhověno průmyslu? Když ne, pak jest povinností každého, aby se staral o uskutečnění těchto požadavků, neboť pak není pochyby, že tyto návrhy jsou dobré a potřebné a že prospějí ne pouze průmyslu, nýbrž všem vrstvám obyvatelstva, celému státu. Musí tedy o jejich uskutečnění usilovati nejen vláda a zákonodárné sbory, nýbrž i politické strany, tisk a vůbec celá veřejnost.

Ale zde se objevuje vážná překážka. Obyčejně o to, co prospívá všem, se nestará vlastně nikdo, protože každý dbá více jen těch zájmů, na kterých jest sám bezprostředně účasten. Proto i zde hrozí nebezpečí, že by vše zůstalo více méně při starém, nenajde-li se někdo, kdo by se chopil iniciativy. Protože se pak u nás mnohem snáze projednávají a prosazují požadavky politické než právní, kulturní nebo hospodářské, značí to zároveň, že jest nutno učiniti z věci také otázku politickou.

Kdo však to má učiniti? Všichni ti, kdož vytýkají průmyslu koketování s fašismem a protidemokratické sklony.

Jest známo, že nespokojenost jest živnou půdou všech krajních hnutí, a že nejlepší způsob boje proti nim jest ten, který se snaží odklízeti příčiny této nespokojenosti. Je-li nespokojen průmysl, lze zabrániti tomu, aby se skrytě nebo i veřejně nepřidal k radikálním a protidemokratickým hnutím jen tehdy, když odpadnou příčiny jeho nespokojenosti. To ovšem neznamená vykoupiti si jeho blahovůli ústupky v zásadních otázkách a na úkor ostatních vrstev obyvatelstva. Ale bylo by nestátnické nevyhověti tam, kde tím zájmy druhých nebudou dotčeny a kde jsou dokonce tyto zájmy totožné. Potřebuje-li tedy průmysl zajištění právní jistoty ve státě, musí se snažiti vyhověti mu všichni ti, v jejichž zájmu jest, aby průmysl nepřešel otevřeně do řad nepřátel demokracie.

Proto se musí o tyto požadavky zajímat i zejména strany socialistické. Bohudíky také stále více a více nabývá vrchu přesvědčení, že dělník a továrník nemusí býti za všech okolností nepřátelé, a že než těch zájmů, které je rozdvoují, jest právě v přítomné době více těch, které je spojují. Možná, že toto přesvědčení dokonce proniklo více mezi dělnictvem nežli průmyslníky, neboť se zdá, že nové poměry byly dělnictvu lepší školou než mnohým průmyslníkům, postrádáme aspoň se strany průmyslníků tak jasnou řeč, jakou obsahovaly na příklad nedávne články ministra Bechyně v „Přítomnosti“.

Ze všech těchto důvodů tedy bude dobře, když se právě socialisté zasadí o požadované zvýšení právní jistoty a snad i o mnohé jiné návrhy, o nichž se zmiňuje memorandum Svazu průmyslníků. Jen tak bude možno, aby byly splněny k prospěchu nejen průmyslu, nýbrž celého státu.

literatura a umění

Frank Warschauer:

Co se děje s hudbou v této době

Počátkem dubna koná se v Praze mezinárodní sjezd pro hudební výchovu. Účelem tohoto sjezdu není, jak by se podle jména zdálo, zabývat se pouze otázkami hudebně-pedagogickými. Stoupenci „hudební výchovy“ hledají v náhradu za neživé operní divadlo a za stejně mrtvý koncertní sál — nové základy hudby ze spojení s předpoklady našeho moderního života. Náš článek informuje o tomto úsilí.

Virtuos je ohrožen.

Navštěvovati koncerty znamená dnes vypořádati se s výkonem určitého pianisty, houslisty, zpěváka, výkonného umělce vůbec. Je už málo hudebních lidí, pro něž by dílo samo znamenalo více než jeho reprodukce. Většina lidí se baví s neobyčejnou odbornou znalostí o podrobnostech provedení, zjišťuje, že pan Sedmáctý diriguje toto místo jinak než pan Trináctý, a nemožno se nabaziti oblíbené společenské zábavy, vyplývající z podobného srovnávání. Dnes je králem hudby interpret: vlastní tvůrce ustupuje před ním do pozadí. To se zdá dnes samozřejmým, alespoň pro ony určité kruhy, z nichž se skládá koncertní obecnost. Vždycky tomu tak však nebylo, neboť koncert se dostal teprve během devatenáctého století do rozkvětu jakožto všeobecná instituce a přečeňování interpretů je pozdním důsledkem romantického období. Ona měla rozhodující vliv na toto individualistické nazírání, které se dívá na soukromý výklad uměleckého díla jakožto na nový umělecký proces.

Dnes se postavení interpreta změnilo vlivem rozhlasu a gramofonové desky. Interpret nabyl své slávy s institucí koncertů a jeho rozkvět byl vázán na trvání této instituce. Dirigenti, pianisté a sólisté, které je pouze slyšet a které už není vidět, ztratili pro velikou část posluchačů mnoho na své podmanivosti. Dnes je třeba hodně pečlivě rozpoznávací schopnosti hudební k tomu, má-li zvláštnost interpretova pojetí být vnímána pouze sluchem. Současně přestaly být rozhlasové a gramofonové koncerty s p o l e č e n s k o u u d á l o s t í. Skýtají skoro jen čisté umění o sobě; tím nabývají pro část posluchačů větší zajímavosti a životní důležitosti, pro jinou početně významnou část publika se však stávají bezvýznamnějšími. Řekni mi, čím je pro tebe hudba z rozhlasu nebo z gramofonové desky, a povím ti, kdo jsi.

Umělec je neviditelný.

Při všelijakých debatách o významu moderní techniky v hudbě se často říkalo, že prý rozhlas nebo gramofonová deska nemohou nahradit koncert již z toho důvodu, že nedochází ke styku mezi interpretem a posluchačem. Tato námitka však nemá velké váhy. Vůbec se naskytá otázka, byl-li tento koncert plodnou a kladnou složkou. Romantický hudebník, jenž tvořil i reprodukoval hudbu v jakémisi opojení, potřeboval snad styku s davy obecnosti, neboť jeho reprodukce byla proměnlivá a závislá na okamžicích: podléhal všelijakým „náladám“, a pro jeho duševní stav bylo rozhodující, jaké chvilkové sugesce k němu budou přystíti z řad posluchačů

a diváků. Tento typ romantického reproduktivního umělce stal se však dnes vzácností. Uvědomili jsme si znovu, že při reprodukci uměleckých děl nejde o to, aby interpret nám stavěl na oči zvláštní rysy svého uměleckého přetváření, nýbrž že záleží na tom, aby co možná objektivně objasňoval zákony onoho původního hudebního díla. K podobnému způsobu reprodukce dochází daleko snáze tam, kde reproduktivní hudebník na sebe nedá působiti hudebníky svého okolí, nýbrž ponořuje se sám do uměleckého díla. Proto máme dnes už mnoho dokladů pro to, že hudebník z osamělé vysílací místnosti přinášel nejušlechtlejší a nejsilnější rysy své umělecké osobnosti, totiž naprosté odevzdání dílu. Není to nějaké opojení, nýbrž pozorná a nesobecká služba.

Je samozřejmo, že i v koncertním sále je možno reprodukovati hudební dílo v tomto smyslu. Vývoj však ukazuje, že koncert ve starém slova smyslu stává se stále méně potřebným, čím více se technika reprodukce rozhlasové a gramofonové ze svých dnešních počátků blíží větší dokonalosti.

Proč zvítězil rozhlas.

Ovládnutí hudby technickou reprodukcí je dnes pouze v počátcích a bude se projevovati stále silněji. Předně proto, že se jakost této reprodukce bude stále zdokonalovati, pokud ovšem se tomuto zdokonalování nebude stavěti do cesty obchodní politika. Při návštěvě velké gramofonové továrny mi vyprávěl ředitel, že se konstruuji celé serie gramofonů tak, aby hrály co možná hlasitě, třebaže výsledek po zvukové stránce byl daleko horší: obecnost prý si žádá takového hlasitého gramofonu. Zdálo se mi, že tu slyším argument filmového producenta. Přesto dá se po technické stránce gramofon ještě neobyčejně zdokonaliti. Rozhlas má také tu výhodu, že je daleko levnější, poněvadž posluchač není již nucen choditi na koncert, nýbrž koncert přijde sám k posluchači.

To není jen povrchní otázka pohodlí. Tím byly získány pro hudbu celé nové vrstvy posluchačů a tím se přizpůsobila hudební reprodukce i způsobu života mnoha lidí z velkoměst. V dnešní formě velkoměst, rozkládajících se plošně do stále větší šířky, v době, kdy se bydlí v zahradních předměstích, je zvláště cenným, že reprodukci hudební skladby může býti nasloucháno na kterémkoliv jiném místě.

Při tom se ukázalo, že stále ještě je velká část obecnosti, jež se nechce vzdáti osobní účasti na koncertech. Z tohoto poznání se vytvořilo poněkud spojení reprodukce koncertní a reprodukce technické, jež nabývá stále většího významu. Rozhlasové společnosti na celém světě pořádají některé své koncerty veřejně a podpírají tímto způsobem instituci koncertní, které prozatím jsou pro hudební život ještě nezbytné.

Hudba v domácnosti včera a dnes.

Ti, kdož rádi naslouchali doma hudbě, neměli nikdy tak pohodlný požitek, jako dnes. Přístroj je zbavuje námahy provozovati hudbu aktivně. Domácí hudba, jež představovala dříve součást hudební kultury, byla tím ohrožena. To vedlo k všelijakým pokusům přivesti ji znovu ve své dřívější formě k životu. Je možné, že se objeví jednou nějaký typ nové domácí hudby. Není pravděpodobno, že se velká část hudebně založených lidí spokojí trvale s onou pasivností, kterou jim vnutila technická reprodukce hudby. Dnes však rozšíření technicky reprodukované hudby má především rozhodující vliv na postavení výkonného umělce. Je zapotřebí stále menšího počtu těch, kdož reprodukuji hotové hudební skladby. Prozatím ještě nalézají hudebníci náhradu za dřívější koncerty v němých kinech a náhradou za odpadající veřejné koncerty odškodnění účinkováním pro rozhlas, kde je hudby zapotřebí po celý den. Ale i zde je interpret vlivem technických zařízení

poškozován. Na místě jedinečné reprodukce nastupuje ve velké části rozhlasových programů reprodukce pomocí gramofonových desek, které se dají libovolně konservovati a libovolně reprodukovati.

Tento proces není nic jiného než obdoba mechanisace v průmyslu, jejímž důsledkem bylo, že statisíce lidí se stává vlivem dokonalejší techniky přebytečnými. Je možno předpokládati, že v reprodukci na gramofonových deskách bude dosaženo jednou vrcholu dokonalosti. Od té chvíle nebude už zapotřebí hudební díla reprodukovati stále znovu a znovu, nýbrž bude používáno k opakování pouze oněch definitivně fixovaných výkonů. V tomto stadiu technisace hudby zahraje pianista hudební skladbu, kterou dnes opakuje vždy znovu a znovu na koncertech a v rozhlase, pouze jednou pro zachycení na gramofonové desce nebo na pásce zvukového filmu, která tuto desku v budoucnosti nahradí. Každý, kdo ho chce slyšeti, přehraje si tuto desku, zreprodukuje si tento filmový hudební záznam, buď na svém domácím přístroji nebo v rozhlase.

Pozorujeme tedy vývojovou tendenci, že výkony reprodukcího umělce jsou omezovány. To nepozorujeme jen u gramofonových desek nebo zvukového filmu, nýbrž i u řady jiných důmyslných reprodukcího a konservujících přístrojů. Takový je na příklad klavír Welte-Mignon, na němž je možno slyšeti hru dávno zesnulých pianistů tak, jakoby seděli ve vašem pokoji. Předpokládejme, že by na podobném přístroji byl hrál své skladby Chopin: tu bychom patrně měli dnes jen velmi nepatrnou potřebu naslouchati reprodukci jeho děl od jiných pianistů. Každý by raději pomocí techniky vyvolal si jeho vlastního ducha, ať už je to v domácnosti nebo v koncertním sále.

Nastal obrat k hudebnictví tvořivému.

Z toho všeho je patrné, že technika tu vystupuje proti prostředkovatelům, proti těm, kdož viděli svůj úkol v reprodukování, v přetváření již existujících hudebních skladeb. Dnes není interpret ještě zcela přebytečný, počet pouze reprodukcího umělců byl redukován. Toto konstatování vyvolá u mnoha hudebníků i u mnoha milovníků hudby ohromení a možná že i odpor: budou se domnívati, že ohrožením interpretů je ohrožena hudba vůbec. To však je omyl. Je třeba, abychom neztotožňovali provozování hudby s produkcí hotových hudebních skladeb věrně notu po notě. Na místě podobné reprodukce musí nastoupiti něco jiného: obrození onoho druhu provozování hudby, jež ponechává každému jednotlivému spoluúčinkujícímu určitou volnost podle vlastních tvůrčích sil. Jednoho dne bude nahrazena dosavadní hudba, která se uchovávala beze změny jako sochy a malby, hudbou jiné kategorie, která počítá s hudebníkem jako s člověkem, jež tvořivým způsobem na skladbu navazuje. Na místě lidských automatů, které opakují hotové hudební skladby s precisností vojenských cvičení, na místě těchto reprodukcího lidí, kteří se stali poněkud zbytečnými, vlivem technického vývoje — musí nastoupiti volný nebo na půl volný výkon tvůrčí. Nebude tomu tak jen u jednotlivých skladatelů, nýbrž u všech, kterým provozování hudby působí radost: nebudou se již omezovati výhradně na to, aby hráli nebo zpívali podle hotových skladeb, nýbrž budou nalézati ve volnější nebo méně volné formě příležitost k vyjádření svých vlastních tvůrčích sil.

Co umí vaše slečna dcera?

Tyto hudebně tvůrčí síly drímou v každém člověku: je nejen možno, nýbrž i nutno je probudit. To si uvědomila nová hudební výchova, jež pokládá za svůj úkol vésti laiky k tomu, aby se zaměstnávali hudbou volněji a s lepším smyslem.

Na počátku tohoto hudebně výchovného hnutí najdeme zajímavou postavu ženevského hudebního pedagoga Jacquesa Dalcroze, jenž první poznal, že nestačí vyučovati lidi k tomu, aby reprodukovali hotové hudební skladby. On první ukázal také se vši zřetelností, že při tom při všem nejde o nějaké zvláštní odvětví hudby, nýbrž o nejzákladnější otázky lidské výchovy vůbec. Ve svých reformních návrzích roku 1905 reprodukoval zábavný dialog, jenž ukazuje, jak blízko se tento muž dostal k představě o správné hudební výchově. To, co tenkrát řekl, je dvojnásob aktuální ještě podnes v době rozhlasu a gramofonu:

„Jestliže vaše slečna dcera navštíví přítelkyni, která ji požádá, aby zahrála několik akordů na klavír: dokáže tuto improvizaci?“

— Ne, pro takové případy umí nějakou tu skladbičku z paměti.

„Tak . . . je však docela hezké spojení pomocí několika přechodných taktů právě dohranou skladbu se skladbou následující . . .“

Toho naprosto není třeba. Nikdy se od ní nežadá, aby hrála ještě druhou skladbu.

„Ale snad by to působilo zábavu jí samotné?“

— Když je sama, není přece zapotřebí, aby jednotlivé skladby spolu spojovala přechody . . .

„Rozpomene-li se však na nějakou melodii z dětství — dovede ji doprovázeti podle sluchu?“

— Vy žertujete . . . zaměstnává se přece hudbou jen ze zábavy a není komponistkou . . .

„Dovede však jistě napsati melodie národních písniček pro své mladší sourozence, které nemá právě v notách po ruce?“

— Ach tak, máme díky bohu potřebné prostředky, abychom si potřebné noty koupili.

„Ale vaše slečna dcera dovede přece hráti k tanci?“

— Trochu ano, lidé s ní však nebyvají spokojeni . . . k tomu je třeba velikého cviku . . .

„Ano, potřebuje to cviku a školení . . . a dvanáct let na to nestačí. . . Nelitujete však, že vaše dcera nedovede hráti k tanci v potřebném rytmu a s potřebným elánem, a že ji nenapadne někdy večer z paměti krásné melodie, hráti je z listů anebo doprovázeti otce ex improvista k jeho písničkám z dávných let? Je škoda, že necítí nikdy potřeby, je-li sama, osvěžiti svůj sluch i srdce hudbou, která n e b y l a nastudována, — dát bloudit svým prstům po klaviatuře a propůjčiti výraz svým pocitům, snům, radostem i smutkům. Naproti tomu ovšem dovede zahráti velice dobře tuto těžkou Lisztovu Rapsodii — té přece jistě ráda nasloucháte?“

— Slyším ji opravdu často, klavír stojí v saloně při stěně mé pracovny . . .

„A jste jistě velice šťasten slyšet tuto rapsodii alespoň po stě?“

— Ne, to bych nemohl tvrdit.

Tímto smyšleným dialogem se Dalcroze neobrací všeobecně proti dnešnímu způsobu hudební výchovy, nýbrž zasazuje se jen o její významný doplněk. Ukázal tu, že je možno dáti každému člověku návod, jak vyjadřovati vlastní hudební myšlenky, třebaže ne v dokonalé formě, přece alespoň jasně a správně těmi výrazovými prostředky, které jsou po ruce. Naznačil, že tímto uvolněním vlastní tvořivosti je možno dospěti v jejich důsledcích daleko za vlastní obor hudby.

Dalším důležitým činem Dalcrozovým, jenž z tohoto prvního vyplývá, bylo, že ve své „rytmické gymnastice“ našel cesty od hudby k tělesné výchově. Učinil tak ve smyslu P l a t o n o v ě, jenž ve třetím díle svého „Státu“ napsal:

„Chceme spravedlivě přiznati, že ten, kdo dosáhne nejvyšší míry dokonalosti ve spojení gymnastiky s hudbou, kdo dovede nejlepším způsobem použiti těchto dvou složek k výchově duše, — ten že je lepší hudebník a daleko obsáhlejší znalec harmonie, než ten, kdo hraje na struny hudebního nástroje.“

Ve své „rytmické gymnastice“ činí Dalcroze valéry tónů viditelnými pomocí pohybů a školí tělo za tím účelem, aby člověk dovedl zobrazovati rytmické i jiné hudební děje.

Boj proti schématu.

Takovým způsobem si již Dalcroze uvědomil, že je nebezpečím pro vývoj člověka přejímati bez myšlenek hotové schéma, jež se mu dostává konvenční výchovou. Jeho nauka je

spojena s každým velkým hnutím přítomnosti, směřujícím k osvobození individua. V jeho nauce tkví kus anarchismu a individualismu. Chce rozbít jednotlivce a vésti ho k tomu, aby nepřijímal bez kritiky hotový obraz světa, především ne v dosahu ruky. V tomto jeho boji proti hotovému systému a proti myšlenkové ztrnulosti jde s ním stejným krokem H. G. Wells, jenž tento požadavek rozšiřuje a žádá, aby člověk vůbec rozvíjel své schopnosti myslet, zkoumat každý fakt nezávisle na jakémkoliv myšlenkovém schématu a zařadit jej tak, jak to odpovídá individuální koncepci každého jednotlivce. Podle Wellse jsou nejnebezpečnější ti lidé, kteří se „o ž e n i l i s n ě j a k ý m s y s t ě m e m“, a kteří ztrácejí schopnost vůbec postřehnouti jakékoliv faktum, které mluví proti nim. Tito doktrinární systematici podle Wellsových slov připomínají vepře, jichž se používá v jižní Francii k hledání lanýžů. Všude čichají důkazy pro svůj systém, a všecko, co se nehodí k jejich fixní ideji, pro ně neexistuje. Lhostejně a s opovržením přes všechno přecházejí.

Žák Dalcrozův Heinrich Jacobi učinil tento boj proti schématu středem své nauky. Všechny tyto poznatky vedou nás s pouhého pole hudby k faktům daleko obecnějším. Jacobi ukazuje, že každý člověk něco ztrácí, kdykoliv získává již hotové hodnoty, ať už je to na poli hudebním nebo kterémkoliv jiném. Úkolem je přivést lidi nazpět k naivnosti experimentování, kterou měli jako děti. A to je docela dobře možné; je třeba jen ukázat jim cestu k tomu, cestu, která vede k produktivnímu jednání. Na rozdíl od Dalcroze podniká Jacobi tyto cviky především na dospělých. Žádá klavírního virtuosa, aby se osvobodil od notového schématu, kterému se naučil a které převzal do své paměti a vyzývá ho, aby se stal znovu dítětem, aby klepal bez ostychu tu a tam do klaviatury a přesvědčoval se o jejich možnostech. Teprve pak pojednou pozná, že s něho spadne všechna ztrnulost a že se dohodne se svým nástrojem, klavírem, takovým způsobem, jakým to nedokázal nikdy předtím. Jacobi učí, že volné experimentování je důležitější a plodnější, než bezmyšlenkovité opakování. Přináší pro to doklady pouze hudební, je si však vědom, že je velikým úkolem dneška, aby tak člověk jednal i v každém jiném oboru své činnosti.

Neužívejte více energie, nežli je třeba.

Je podivno, jak u Jacobiho a u Ženevana Dalcrozeho vznikají myšlenky, jež předtím již vyslovil Jean Jacques Rousseau, jiný velký Ženevan: Člověk je původně dobrý a teprve civilizace ho znetváří. Je tedy zapotřebí přiváděti ho nazpět k původnímu stavu nezaujatosti: to se děje tím způsobem, že učíme člověka zapomínati jednou na všechno, čemu se naučil a přistupovati k věcem a zjevům s bezprostředností dítěte.

Aby to bylo možno, je zapotřebí uvolňovati v člověku křečovitá sevření, které většina lidí v sobě nosí. Jacobi tu dospívá k všeobecným důsledkům, které jsou zcela obdobné tomu, co učí psychoanalytikové a stoupenci individuální psychologie. Dalcrozova myšlenka o spojení duševního a tělesného výrazu došla rozšíření v pozdějších gymnastických školách. V nich bylo poukazováno na to, že celé lidské tělo trpí množstvím buď slabších nebo silnějších křečovitých sevření. Naučíte-li člověka, jak uvolnit tyto křeče, naučíte-li ho ležet, chodit, a pohybovat se tak nenuceně a volně jako dítě, divoch, nebo člověk v přírodě — uvolníte v něm současně i neurotická křečovitá sevření jeho duše. To se může státi i hudební výchovou a výchovou vůbec: dospělý člověk se tu musí učit mnohem více než dítě.

Jacobi ukázal, že i v hudbě člověk využívá většinou chybně svých energií: pracuje s přetlakem a vynakládá příliš mnoho energie, takže dosahuje opaku toho, co si přál. Je třeba přivést ho k tomu, aby při zpěvu, při mluvě a při celém svém chování nevynakládal více energie, než je vůbec nezbytno — tím se zbaví oné přemrštěné napjatosti, nejistoty a neklidu, jimiž se skoro každý dnešní člověk vyznačuje. Konečně musí se dospělý člověk naučiti ještě něčemu, co je pro dítě samozřejmostí: umět být pasivní a vypnouti činnost své vůle tam, kde je toho třeba. Tímto způsobem se člověk vnitřně uspořádá a dosáhne vyšší produktivity, nejen v hudbě, nýbrž i v ostatních oborech.

Pražský kongres hudební výchovy.

Z těchto příkladů chceme ukázati jedno: jak důležitým oborem je hudební výchova a jak všeobecného rázu jsou otázky, které do ní zasahují.

Od nedávné doby byla utvořena v Praze centrála pro řešení všech otázek tohoto druhu: byla založena „společnost pro hudební výchovu“, jíž stojí v čele ministr dr. Krofta. Její první sekce, zaměstnávající se mezinárodními otázkami hudebně-pedagogickými, organizovala pro počátek dubna mezinárodní kongres hudební výchovy v Praze. Na tomto kongresu bude po prvé poskytnut přehled laické hudby československé, jak u Čechů, tak i u národních menšin a také ukázky laické hudby jiných zemí.

Všem těm, kteří milují hudbu a jsou přílišně omezeni na styk s ní ve formě koncertní nebo ve formě vysílání rozhlasového — naskytne se tu příležitost seznámit se s naprosto rozdílnou produktivností laické hudby v nejrůznějších zemích. Je to podnik, který má daleko širší význam než pouhý sjezd odborníků. Otázky, jimiž se zaměstnává, jsou důležité pro každého moderního člověka.

v ě d a a p r á c e

Johannes Urzidil:

Německá fyzika

Tajný rada profesor dr. Philipp von Lenard z Heidelbergu má ve fyzikální vědě velmi zvučné jméno. Objevil t. zv. „Lenardův úkaz“, to jest ionisaci vzduchu ultrafialovými paprsky. „Ionisace“ se říká štěpení molekul v opačně nabitě elektrické částice. Když ionisujeme vzduch — ultrafialovým ozářením, katodami a röntgenovými paprsky nebo radiovými paprsky — vybíjí se elektrina, latentně ve vzduchu stále přítomná, a vzduch, ačkoli jinak má povahu isolační, se stává vodivým. „Lenardův úkaz“ se projevuje také jako t. zv. „vodopádová elektrina“. Při dopadu vodních kapek na kameny se tříštěním kapek uvolňuje elektrická síla. Podle profesora Lenarda jsou nazvány také „Lenardovy paprsky“, katodové paprsky vedené aluminiovým plíškem. Lenard uveřejnil vědecké práce o kmitání padajících kapek, o rozprašování těles ultrafialovým světlem, o fosforescenci, o „etheru a etherové palátce“. Roku 1905 byl vyznamenán Nobelovou cenou za fyziku. Toto budiž objektivně zjištěno hned na počátku našeho článku, aby se nezdálo, že chceme zmenšovat Lenardovy zásluhy. Že Lenard je jeden z nejprudších odpůrců Einsteinovy teorie, je známo. Pokud při tom jde jenom o vědecké soupeřství jednoho nositele Nobelovy ceny proti druhému, nelze proti tomu nic namítat.

Lenard, rodák z Bratislavy, je teď 74letý a zrovna vydává čtyřsvazkové dílo pod názvem „Německá fysika“. První svazek tohoto díla („Úvod do mechaniky“) právě vyšel v mnichovském nakladatelství J. F. Lehmana. Předmluva tam začíná těmito větami:

„Německá fysika? zeptá se čtenář. — Byl bych mohl říci také arijská fysika nebo fysika člověka severského, fysika lidí, kteří zkoumají skutečnost a hledají pravdu, fysika těch, kteří založili přírodovědu. Věda je a zůstává internacionální! namítne mi někdo. Ale to je omyl. Ve skutečnosti je věda jako všechno lidské konání podmíněna rasou, krví.“ —

Slyšíme dobře? Snad nechce Lenard rozvésti ad absurdum nacionálně socialistickou teorii vědy? Ne, slyšíme správně. A ad absurdum to rozvádí bezděky a nevědomky. Nebo až dosud unikalo naší pozornosti, že „národové jiných zemí, kteří lidstvu dali vědu, stejnou nebo podobnou jako národ německý, mohli to jenom proto, že také oni mají v žilách převážně severskou krev a rasu.“ A studovat přírodní vědy začali všichni národové teprve na živné půdě vědeckých výbojů arijských“. Ostatní národové s této práce jenom účastnili nebo ji napodobovali, praví Lenard, třebaže jedním dechem je nucen přiznat, že v minulosti byla také nějaká fysika Arabů, zato však s velikou radostí zdůrazňuje, že „dodnes není nic známo o fysice černochů“.

„Zato však se velmi rozrostla zvláštní fysika židovská, jenže je dosud málo známá jakožto židovská, protože literatura se většinou rozděluje podle toho, jakou řečí je psána. Židé jsou všude a kdo ještě dnes hájí tvrzení o mezinárodnosti přírodních věd, míní tím nevědomky vědu židovskou, protože ta je ovšem všude stejná.“

Jaká to škoda, že „literatura se většinou dělí podle toho, jakou řečí byla napsána“! Kdyby se dělila jinak, bylo by možné vyloučit z německé přírodovědecké literatury spoustu nepohodlných duchů, tak na př. především přírodopytce *Goetha*, jenž razil výraz „světová literatura“, zavánějící opravdu příliš silně „svěznárodností“. Původcem slova „fysika“ je *Aristoteles*, syn makedonského dvorního lékaře *Nikomacha*, o jehož babičce nemáme žádné ověřené výpisy z matriky. I to je sporné. Jak je to s arijským původem *Syrakusana Archimeda*, zakladatele matematické fysiky. Nejvýznamnějším fysikem za renesance byl *Ital Lionardo da Vinci*. Otcem moderní fysiky je jeho krajan *Galilei*, vynálezce teploměru. Jeho objevů o tlaku vzduchu použil roku 1644 *Torricelli* na vynález tlakoměru. *Francouz Pascal* dokázal, že tlak vzduchu se zmenšuje v určitém poměru k nadmořské výšce. Žádný z nich neměl „v žilách převážně severskou krev a rasu“, nechceme-li zrovna tvrdit, že válečnické vpády germánsko-severských národů zavinily u Řeků nebo u latinských národů ono smíšení krve, které jediné umožňuje vznik geniálních jedinců. Také u *Descarta*, *Laplace*, *Papina*, *Réaumur*a, *Celsia*, *Volty*, *Galvaniho*, *Gay-Lussaca*, *Ampèra* a *Foucaulta* by bylo možné dovolávat se znamenitosti severské krve jenom za pomoci zmíněné, uměle vykonstruované hypotézy. Rasová čistota *Isaac*a *Newton*a nebo *Benjamina Franklina* nezajímala dosud nikoho. Kdyby se na neštěstí ukázalo, že v jejich rodokmeni je někde nějaká židovská prababička, celé Německo bude

na příště nuceno nevěřit důsledkům zákona o přitažlivosti zemské ani hromosvodu, neboť ani u druhého vynálezce hromosvodu, u Čecha *Prokopa Diviše* nebude patrně možné dokázat, že v jeho žilách byla přimíšená severská krev.

A jak je to s tou „židovskou fysikou“, která prý „po světové válce najednou v celé své zvláštnosti zaplavila svět, jako vodní zátopa“? — „Einsteinovy teorie relativity chtěly přetvořit a ovládnout celou fysiku, ale skutečnost je již úplně vyvrátila. Však také nikdy nechtěly být pravdivé. Židům nápadně chybí smysl pro pravdu, pro něco víc, než je pouhý zdánlivý souhlas se skutečností, probíhající nezávisle na lidském myšlení, tedy pravý opak stejně nezdolné a starostlivé touhy po pravdě u badatele arijského“, říká Lenard.

Stejně nezdolný a starostlivý arijský nositel Nobelovy ceny oznamuje proto také, že v jeho čtyřsvazkovém díle nebude mluveno o žádné z oněch teorií, které patří do okruhu „židovské fysiky“, neboť „rozumí se samo sebou“, že židé jsou pro přírodopyt „naprosto neschopní“, třebaže to dosud všelijakými „počtářskými kejklady“ a „drzostí, vlastní každému židovi, zastírali“. „Židovská fysika“ je obzvláště nebezpečná také proto, že fysiku „chytrácky“ rozděluje na klasickou a moderní, „neboť žid přece všude chce vytvářet protiklady a tříštit souvislosti, aby chudák Němec, který se na to dá snadno nachytat, se v tom co možná vůbec nevyznal“. Panu tajemnému radovi *Lenardovi* zřejmě velmi záleželo na tom, aby zabránil vzniku protikladů a aby zabezpečil zachování souvislosti. Dokazuje to přece svým dělením fysiky na „německou“, „židovskou“ a jinou.

Jak žalostné jsou projevy tohoto *Lenardova* rázu! Kdyby šlo jenom o výtvořivé mysticisující básnické fantazie, nebylo by třeba brát je tragicky, třebaže tu a tam i ty by mohly mít špatné účinky. Ale jakožto projevy učence, který reprezentuje dnešní německou vědu, znamenají obraz přímo zdrcující. Neboť více než jakékoli jiné omyly jsou schopné otrávit mladou generaci. Proti fantazii básníkově může mládež postavit fantazii a mystiku vlastní. Proti badateli, který má takovou autoritu jako *Lenard*, jí chybí dostatečné zkušenosti. Musí to, co jí tvrdí, přijímat jako věc dokázanou. Člověk, když čte tato *Lenardova* „zjištění“, je hluboce vzrušen tragedií německé vědy.

„Ale národ,“ — těmito slovy zakončuje nositel Nobelovy ceny svou předmluvu — „národ, který zplodil takového *Kopernika*, *Keplera*, *Guerika*, *Liebnize*, *Fraunhofera*, *Rob. Mayera*, *Mendela*, *Bunse* a *Kirchhoffa*, dovede zase najítí sám sebe...“ Ano, v to doufáme, i když v jiném smyslu než pan tajný rada von *Lenard*.

JASNÉ ZŘENÍ — VKUSNÝ VZHLED!
Americké brýle *Ful Vue*
„OKULARIA“, PRAHA, Václavské nám. 57, nad Lützowovou

Jemný a vkusný **dopisní papír** je spolehlivým průkazem dobrého taktu a vybrané zdvořilosti. Pečujeme stále o to, abychom svým váženým zákazníkům posloužili papíry jakostně nejlepšími a decentně moderními. Zvolte si dopisní papír svého osobního vkusu z našeho obsáhlého vynikajícího výběru.

KAREL KELLNER, PRAHA, Václavské náměstí 61 — Dlouhá třída 17

Svět knih

Roč. 6. Číslo

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

6

Ladislav Stehlík:

JERÁBY.*)

Průsvitnou vůni dýcháte v krev mou,
skloněně k její tesknici —
Vanutím křídel vyvábíte tmou
opojnou dálku, hlas v modř
měnící.

Průsvitná vůně, mrákot sladký
zrak. —
Jih v sever, jímá za něhu
na černé větvi změni bludný
pták —

Plod v krámpěj krve na sněhu.

*) Ze sbírky „Kvetoucí trnka“, která právě vyšla.

Stanislav K. Neumann

Neumanna vedla vždy velká kulturní zvědavost a lačnost, a proto najdeme v jeho díle soustředěno vše, čím proběhla evropská i speciálně česká kultura za 40 let jeho tvorby. Neumann se však tím vším nedal bezmocně vláčet, bera z rušného toho dění jen to, co mělo smysl pro jeho vývoj, rozpaluje jen na každé nové myšlence své lidské naděje i básnické zanicení, nemilosrdně však odhazuje zase to, co zklamalo. A doba byla taková, že nejen chtěl vše poznati, ale i měl vše prožít: politický boj a žalár, kulturní revoluci v českém prostředí let devadesátých, oproštění života individuálního, velikou zkoušku války, naplnění národních nadějí a vystřízlivění z nich, vzmach nadějí sociálních, jejich odliv a nový příliv... A vidíme-li jak se v jeho šedesátce vyrovnávají všechny tendence jeho díla ve velikou jednotu, jednotu osobnosti „člověka kořátoho“, osobnosti a díla, díla a doby, uvědomujeme si zároveň, že byl snad jediným ze své generace, který šel, aby došel.

Dr. B. Václavěk, (v monografii téhož názvu.)

přikloněním se k prosté kráse všedních věcí, o kterých zde zpívá moderní básník, jemuž svět technických zázraků a civilisace zjevil podstatu své krásy. „Novými zpěvy“, jež svou radostnou smyslovostí připínají se ke krásné „Knize lesů, vod a strání“, obohatil Stanislav K. Neumann svůj básnický svět o svět civilizačního pokroku, „Novými zpěvy“ vzrušeně vyzpíval všecko své whitmanovské opojení z všední krásy věcí, milovaných horoucím srdcem lidským i básnickým. V té sbírce, jež v české poezii zahajuje proud tak zvaný civilizační odposlouchal Stanislav K. Neumann rytmus velkoměstského života i melodii jeho jevů do takové přenostnosti, že znásobil svůj verš docela novými kvalitami slovníkovými i rytmickými tak, že „Nové zpěvy“ rozeznávají se do noty zcela nové

i originální. A na konec je v „Nových zpěvech“ Neumann básník, který po Nerudovi první v české poezii zvedl věci z bláta všednosti a opomíjení a zaradoval se nad nimi nezastíraným štěstím člověka pozemského.

Knihu zařadil básník jako VI. svazek svých sebraných spisů. Je rozmnožena o řadu nových čísel a doplněna obšírným básnickovým došlovem. Má 188 stran a stojí brož. Kč 24.—, v původní vazbě Spisů Kč 34.—.

„Kvetoucí trnka“ je třetí básnickou sbírkou mladého jihočeského básníka Ladislava Stehlíka, jehož debut „Watteaua“ přivítal jako závažný slib sám F. X. Šadla. Řekl tentokrát o jeho debutu, že je to „nová transposice motivu máchovského zmaru a máchovské nicoty do tóniny velmi rafinované a také vel-

nědával jim definitivní podobu již před tím, než je napsal. Napřed si vždycky napsal hrubý náčrtek. A teprve potom jej zpřesňoval a zdokonaloval škrtáním, doplňováním a opisováním. O větě, která se mu zdála ještě nevybroušena, říkával: „Není to »uděláno.«“

Silně opravoval také v kartáčových otiscích. Považoval tyto poslední opravy tištěného textu za nesmírně důležité. Teprve v nich „pásl“ po nejjasnějších větách, jež mu při psaní unikly. Teprve tam dával své větě její jasnou průzračnost. Řekl jednou o této práci: „Přirozenost, to dává spisovatel svým slovům naposledy.“

Anatol France byl dlouho silným kuřákem. A v dobách, kdy musil v určený den dodat článěk do novin, vypil vždycky, než sedl k práci, hlt nějakého líkéro. Ale kolem šedesátky přestal kouřit a pil již jenom vodu. Kouření odvykl snadno.

„Odvykl jsem stejně, jak jsem tomu zvykl. První cigaretu mi nabídl jistá herečka, když mi bylo asi 18 let. Opravdovská herečka. Sama cigaretu ukrotila, naslinila jí špičkou jazyka a zalepila. Musil jsem ji vykouřit. Zdálo se mi to hnušné. Ale tak jsem začal. A poslední má cigareta se mi zdála

stejně odporná, jako první. Přestal jsem kouřit bez sebelepšího přemáhání.“

Až do konce života si uchoval schopnost hojné tvorby po důkladné přípravě. Nesmí se zapomínat, že tři své veliké romány, *Ostrov tučňáků*, *Bohové žiznějí* a *Vzpouřu andělů* napsal mezi šedesátým a sedmdesátým rokem svého věku.

Je známo, že A. France ani zdaleka nebyl ctitelom puntičkářského pravopisu. Říkával, že význam pravopisu je úmyslně zveličován: „Pravopisná pravidla ztrochuji pokorného autora a olupují ho o spoustu času. A hlavně vytvářejí kasty. Lidé, kteří pravopis znají, tyranisují ty, kteří jej neznají.“

Aby ukázal, jak přehnaný význam se pravopisu přisuzuje při zkouškách, vyprávěl tuto anekdotu: „Pan Haussenville se zajímal o jistou dívku, která měla dělat zkoušky. Nadiktoval jí něco z *Taine* a dívka nadělala v diktátu chyby. Potom nadiktoval totéž *Tainovi*, a *Taine* nadělal ještě více chyb, než dívka.“

Jsou známy také Franceovy názory o stylu. Mínil, že dobrou školu v tomto směru je žurnalismus, protože nutí hledat rychle a rovnou správný výraz.

Stanislav K. Neumann:

ČERNOCH.*)

Na jitro čekám. Na vlak. V putyce
u nádraží.
Je sobota. Masopust. K páté hodině
ranní
Uprostřed nočních ptáků
bezecharakterního města
rub slávy života bije mi do
horkých skrání.

Z ulice a náměstí vznícených nocí
fritovní píseň
tu doznívá pomalu únavou, opilostí.
Někdo se potácí, směje, někdo je
sentimentální.
Dýmem a výpary plouží se soumrak
ctností.

Něco se člověku hnuší, něčeho je
mu líto.
Na příklad růže vadnoucí v špinavé
ruce.
Na příklad kolombinky odněkud se
šaničnou,
jež v chudické sukni se v život
rozběhla prudce.

Naproti sedí černoch. Hromotluk
poevropštěný,
švihácky nastrojen v lacinou
eleganci,
s květinou módní v dírce kouří a
popíjí klidně;
dobrácké oči mu tekaří v umáleném
tanci.

Krouživé, temné oči dítěte
zkušeného
dobrácky hledí do podrážděného
davu,
jenž rád by ho ohmatával necudně,
blasfemicky.
vrh se mu lačně na kučeravou
hlavu.

Ach, veliké, hnědé dítě. Neptám se,
jak jsi sem přišlo.
Nějakým psem jsi bílého
gentlemana,
v nějaké atmosféře prodávnosti a
zmaru
sílu ti běže snad skažená evropská
žena.

Ach, veliké, hnědé dítě vyrvané.
z horké pldy,
zašantročené pod chladná nebesa
naše,
nějaký pávab je v tom, jak se
podíváš někdy,
tak povýšené a přece, běda, tak
pláče.

Ach, veliké, hnědé dítě, zda však jsi
poznalo vůbec
Afriky rubíny, tropů vůně a křikly?
zda nezrodilo ses třeba v rucném,
přístavním městě,
kdes mezi děvkami, kupci a
námořníky?

Snad je ti u nás dobře, necitíš
marné touhy
po slunci krásnější, vášnivě
horkém vzduchu.
Snad nedal bys, otroku groteskní
za všechnu krásu tropů
ni doušek městského, jedovatého
puchu.

*) Ze sbírky „Nové zpěvy“, jež právě vychází v novém vydání.

NOVÉ KNIHY

DVĚ BÁSNICKÉ SBÍRKY.

V sebraných spisech Stanislava K. Neumanna vychází druhé vydání, jedné z jeho nejslavnějších básnických sbírek „Nových zpěvů“, které v dějinách české poezie mají opravdu jedno z nejvýznačnějších míst. Ale nejen to. „Nové zpěvy“, jež po prvé vyšly r. 1918, a jimiž bouřlivák Stanislav K. Neumann intenzivně zapůsobil na mladou generaci básnickou, jsou důležitým mezníkem i v básnickém díle samotného Neumanna. Jímí vyvrcholuje Neumannovo básnické tak úrodné pozemšťanství, a ony jsou vědomým

FEUILLETON

Michel Corday:

JAK PRACOVAL ANATOLE FRANCE.

Napřed si opatroval spoustu dokumentárního materiálu. Tak na příklad, když chtěl psát román o Napoleonovi, shromáždil ve svém bytě dvě stě knih o císařově pobytu na Elbě a o jeho návratu do Paříže.

Potom si na kusy papíru, na staré obálky a účty zaznamenával spousty myšlenek, dialogů a fragmentů, jež mu vnukal jeho námet.

Nakonec si načetl plán.

U románu *Bohové žiznějí* se nám zachovalo vzácné svědectví o péči, s níž France připravoval své práce. Mínil tím onen republikánský kalendář, který si sám sestavil a který mu byl průvodcem a plánem při psaní tohoto románu. Na čtyřiceti stránkách si den za dnem, od 1. března 1793 do 20. května 1795, sepsal všechny politické, vojenské a finanční události a svědomitě si zaznamenal dokonce i počasí a stav polních prací. Neskládal si své věty v duchu,

Právě vyšlo třetí číslo uměleckého měsíčníku

ŽIVOT

věnované uměleckým objevům a památkám jižních Čech:

Část textová:

Jaroslav Seifert: Chrlíč • Jan Zrzavý: Setkání • Karel Šourek: Regionální museum. Jeho úkoly nové • Frant. Matouš: Regionální museum. Nejdůležitější úkol staronový. • Jaromír Pečírka: Dva gotické objevy českobudějovického musea • Vladimír Denkstein: Jihočeská gotika • Vincenc Kramář: O restauraci madony českobudějovického musea a prací dílny S. V. P. U. pro krajinské sbírky • Z české poesie gotické: Sloves M. Piseň písní • Klevevník: Píseň o barvách • Roman Jakobson: O cestách k české poesii gotické. Poučení minulosti nebo kapitulace před minulostí? Nová země. Novější nálezy k jihočeské gotice. O madoně trojické.

Část obrazová:

Madona se sv. Kateřinou a sv. Markétou (1330—1370) • Bušta svěťice (1400) • Kristus z Božího hrobu, detail hlavy (1330) • Kristus z Božího hrobu • Sv. Jan pod křížem (15. stol.) • Madona (15. stol.) • Kristus (15. stol.) • Panna Maria pod křížem (1460) • Sv. Petr, Panna Maria a sv. Jan pod křížem (16. stol.) • Panna Maria (detail hlavy) • Křesťní mísa s reliefem (15. stol.) • Sv. Jakub, Václav, Barbora (1410) • Sv. Petr a Pavel se skupinou českých patronů (1410) • Madona trojická (1410) Sv. Filip, Vit, Kateřina (1410) • Sv. Uršula, Dorota a Apolonie (1410) • Maří Magdalena, detail hlavy (1520) • Svěťice, detail hlavy (16. stol.) • Evangelické emblemy (1500) • Adam a Eva - Český lev - Klanění Sv. tří králů, kachličky z nepolované hlíny (15. stol.) • Sv. biskup (15. stol.) • Torso madony (15. stol.) • Svěťice (1500) • Ukřížování, bar. dřevoryt (15. stol.) • Obrazová část je provedena tří- až pětibarevným tiskem. Představuje tudíž ve svém celku toto číslo ŽIVOTA.

Sborník jihočeské gotiky

který je současně vydán jako zvláštní tisk a lze jej koupiti za Kč 25.—. Předplatitelé revue ŽIVOT získávají tedy v rámci ročního předplatného Kč 50.— v tomto třetím sešitě nákladnou publikaci v ceně Kč 25.— za pouhých Kč 5.—. Jednotlivě toto číslo ŽIVOTA nebude samozřejmě prodáváno.

Upozorňujeme již dnes na 4. číslo ŽIVOTA, které bude věnováno tvorbě Josefa Šímy a bude obsahovati jako přílohu třibarevný originální dřevoryt, autorem podepsaný.

U knihkupců

Administrace: PRAHA II, Národní třída 18

A přece jsi mi jak pozdrav z močného tropického pávce, kde ohromná příroda nedospívala ještě, jak frivolní pohlednice přítelů nuděloho se s verandy pod palmami, když nastaly deště.

Mezi tou opilou chasou jsi mi andělsky krásný, z těch ze všech jediný jsi mi tak hrozně blízký, že chtěl bych tě rozpačité hladit po lesklých tvářích. Že chtěl bych tě cudně políbit na tlusté pysky...

Čas májí. S plešatým poctivcem odešla kolombinka. Něco se hnusí ti, snad sabotť. I černoach povstal. Urovnal koketní květinu v dírci. Ach, good night, master John, veliké, hnědé dítě.

mi důsledné", že je to „kus radostné čistě práce“. „Kvetoucí trnka“, v které se formální i hudební vyspělost Stehlíkova přiblížila až k mezi samotné dokonalosti a rafinovanosti, je z těch radostných darů lyrických, na které se dlouho nezapomíná. „Zajatec země a hmoty, vzpínající se po světle a mučeny jeho přeludnými dálavami“, jak charakterisoval Stehlík Salda, rozeznává zde svůj chvalo zpěv na zemi, chvalo zpěv plný úžasu dítěte, které po prvé stanulo před zázrakem květu, do veršů mámi svého kouzla hudby tak ryzi a vzdušné, že je to sám proud světla. Celým tím tíhnutím k světlu a jeho přeludům, samým úběžníkem své poesie, mířící od země k hvězdám, staví se Ladislav Stehlík po bok těch básníků, kteří navazují právě dnes

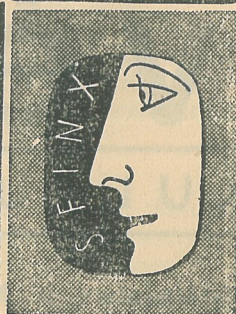
na K. H. Máchu, po bok J. Zahradníčkovi a Fr. Hrubinovi.

„Kvetoucí trnka“ vychází jako třináctý svazek „Českých básní“ a stojí brož. Kč 15.—, v původní vazbě sbírky Kč 25.—.

BATŮV DAR NÁRODNÍMU MUSEU V PRAZE. Národnímu museu v Praze dostalo se tyto dny zajímavého daru ze Zlína. J. A. Baťa věnoval historicko-archeologickému oddělení musea pozůstalost po ševci-básníkovi V. Pokorném-Pikulíkovi v Kutné Hoře, již zakoupil od příbuzných zesnulého. Vedle interiéru pracovní a ševcovsky dílny V. Pokorného, jak v ní pracoval, je to obsáhlá literární pozůstalost českého Hans-Sachse, která je zde zachována naší veřejnosti. Expositice pozůstalosti v celku dokumentuje dobu na jedné straně bývalou loptnou práci ševce-spisovatele, který znal osobně Havlíčka, Nerudu, Vrchlického a Čecha, na druhé straně jeho rozjímavost, životní názor a filosofii. Pozůstalost V. Pokorného-Pikulíka zasluhuje pozornosti návštěvníků musea.

O NAKLADATELÍCH LET DEVADESÁTÝCH, je téma přednášky, kterou prosloví ředitel Knihovny hlavního města Prahy, pan Dr. Jan T h o n, dne 13. února 1936, která se koná v malém sále Ústřední knihovny hlavního města Prahy, o 20. hodině.

HEJ, PANE KRÁLI! V minulém čísle Světa knih jsme uvedli, že písnička „Hej, pane králi“ z Balady z hadrů, byla přeložena Otokarem Fischerem; ve skutečnosti je tato písnička volnou parafrází Voskovce a Wericha podle villonovského motivu z Fischerova překladu Závěti, což tímto opravujeme.

SFINX

odpovídá sama na své otázky:

„ČLOVĚK R. 1936“

dobovými romány své poslední produkce.

PAŘÍŽSKÁ VEČERNÍ ROBA

Román americké úpadkové společnosti rozmazlené dolarem od J. HERGESHEIMERA.

VZPOURA A OBĚŤ

Vzrušující životní zpráva japonského socialisty T. KAGAVY.

ROK PŘEMOŽENÝCH

Román o poměru dnešních francouzských a německých dělníků od ANDRÉ CHAMSONA.

BABA A JEJÍ DĚTI

V osudu venkovské ženy, matky tuctu dětí, se zrcadlí jak v hluboké studni tvář slezské země. Napsal A. SCHOLTIS.

NA ZÁPAD OD PANONIE

Druhé vydání románové balady o československých havířích ve Francii od Z. NĚMEČKA. Poctěno státní cenou 1935.

K. Konrád: ROZCHODI

„Vedle „Švejka“ není v české literatuře hodnotnější válečná kniha.“ INTERNATIONALE LITERATUR, Moskva.

Román Hergesheimerův, Kagavův, Chamsonův a Scholtisův vyšel v EVROPSKÉ KNIHOVNĚ, román Němečkův a Konrádův v PYRAMIDĚ, knihovně náročnému čtenáři. Každý vázaný svazek obou těchto edic stojí jen 35 Kč.

SYNOVÉ DOBYVATELŮ

Dojmy z Kolumbie: opojení zemí věčného Jara a zároveň dokument o civilizujícím se národu od gen. VL. KLECANDY. 25 Kč, váz. 37 Kč.

DON QUIJOTE NA ROZCESTÍ

Stejně skvělý protějšek k autorově Knize o Francii poctěno státní cenou: tentokrátě kulturní a politický profil Španělska od G. WINTRA. 45 Kč, vázané 57 Kč.

AZUROVÁ STEP

ŠOLOCHOVOVA cesta k mistrovství přes dějově jadrné a výrazově chlapácké novely o oferodu ruských lidí. 15 Kč, vázané 25 Kč.

Všechny zde uvedené knihy předloží knihkupci nebo nakladatelství

SFINX, B. JANDA, PRAHA XVI.